

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ,
УПРАВЛІННЯ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ ІМ. І.А. МАРКІНОЇ**

Освітньо-професійна програма Менеджмент організацій
Спеціальність 073 Менеджмент
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри _____

Тетяна ВОРОНЬКО-НЕВІДНИЧА

07 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Управління виробничим потенціалом підприємства»**
(на матеріалах ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району)
виконав здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Яблунівський Сергій Володимирович

Керівник кваліфікаційної роботи

Олена БАРАКСІНА

Полтава – 2021 року

ВСТУП

Пріоритетні напрями розвитку сільського господарства мають фокусуватися на розв'язанні проблем, які в сукупності дозволять забезпечити конкурентоспроможність галузі та її прогресивний розвиток в складних умовах сучасних трансформаційних процесів економіки України, серед яких важливе місце посідають проблеми управління виробничим потенціалом підприємства та ефективності його використання. Розроблення й упровадження дієвих механізмів ефективного управління виробничого потенціалу підприємства з урахуванням науково-технологічних досягнень, розвитку системи матеріально-технічного забезпечення сільського господарства, технологічного оновлення виробництва стає одним із найважливіших чинників підвищення ефективності сільського господарства як пріоритетної галузі національної економіки України.

Дослідженнями проблематики формування, використання та управління виробничим потенціалом підприємства, вивченням сучасного стану і процесів його розвитку, матеріально-технічного забезпечення сільського господарства займаються такі вчені, як: В.Г. Андрійчук, В.І. Артиш, В.Г. Білецький, Я.К. Білоусько, В.В. Вітвіцький, А.М. Головка, П.М. Макаренко, М.Й. Малік, Л.О. Мармуль, П.Т. Саблук, О.В. Тихонов, О.В. Ульянченко, О.С. Щекович та ін.

Зв'язок роботи з науковими темами. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавського державного аграрного університету за темою: «Управління соціально-економічною системою в умовах національних і глобалізаційних викликів» (01.2017-01.2022 рр.).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є поглиблення теоретичних положень, розробка науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо управління виробничого потенціалу підприємства.

Досягнення поставленої мети зумовило виконання таких **завдань**:

- обґрунтувати економічну сутність і зміст виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства;
- з'ясувати методичні підходи до оцінки ефективності управління виробничим потенціалом підприємства;
- здійснити аналіз організаційно-економічної діяльності підприємства;
- провести аналіз поточного стану управління виробничим потенціалом підприємства;
- здійснити оцінку ефективності управління виробничим потенціалом підприємства;
- визначити можливі напрями розвитку виробничого потенціалу підприємства;
- обґрунтування шляхів удосконалення управління виробничим потенціалом підприємства.

Об'єктом дослідження є управління виробничим потенціалом ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні підходи, практичні рекомендації щодо управління виробничим потенціалом ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району.

Методи дослідження. У роботі також використано графічний та табличний прийоми, методи аналізу і синтезу, синергетичний підхід.

Інформаційною базою кваліфікаційної роботи є вітчизняні та міжнародні нормативно-правові акти та стандарти, наукова література вітчизняних і зарубіжних авторів з питань менеджменту фінансово-економічної системи підприємства; періодичні видання; матеріали статистичної та бухгалтерської звітності ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичних і практичних положень менеджменту виробничого потенціалу підприємства. До елементів наукової новизни можна віднести:

удосконалено:

класифікацію структурних складових елементів виробничого потенціалу підприємства, застосування якої забезпечить раціональне використання потенціалу та стійкий розвиток господарюючого суб'єкта.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає у аналізі суб'єкту і об'єкту системи управління ТОВ «Назва Підприємства», дослідженні організаційно-економічних показників діяльності товариства, аналізі матеріально-технічного забезпечення підприємства. Особливої уваги заслуговують рекомендації спрямовані на визначення підвищення ефективності управління виробничим потенціалом підприємства.

Апробація результатів роботи. Основні положення і результати досліджень за темою кваліфікаційної роботи оприлюдненні публікацією статті у фаховому виданні та у формі доповіді на X Міжнародній науковій студентській конференції:

1. Вараксіна О.В., Яблунівський С.В. Управління виробничим потенціалом – важливий інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-32-47.

2. Вараксіна О.В., Яблунівський С.В. Управління виробничим потенціалом підприємства як функція менеджменту. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 17 листопада 2021 р. Полтава : ПДАА, 2021. С. 293 – 294.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота має 56 сторінки основного тексту, містить 12 таблиць, 10 рисунків, 85 літературне джерело, 5 додатків.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Теоретичні засади управління виробничим потенціалом підприємства

Потенціал підприємства в загальному розумінні розглядається як можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнесів-процесів [1, с. 9].

Як наголошує дослідник [2]: «важливим елементом економічного потенціалу є «виробничий потенціал». Виробничий потенціал підприємства є одним з найважливіших серед усіх видів потенціалів і займає провідне місце при визначенні усіх можливостей підприємства до розвитку» [2].

Адже виробничий потенціал легше піддається кількісному та якісному оцінюванню, а також саме на нього здійснюється значний вплив при реалізації місії та стратегії підприємства. Без реалізації на підприємстві виробничого потенціалу, інші види потенціалу (економічний, стратегічний тощо) реалізовуватись не можуть [3].

Аналіз наукових джерел дозволив виділити декілька підходів до трактування дефініції «виробничий потенціал»:

1. Ресурсний підхід орієнтований на визначення виробничого потенціалу як комплексу виробничих ресурсів. Підхід розглядає виробничий потенціал як суму фізичних і вартісних оцінок його окремих складників [4, с. 75].

2. Структурний підхід акцентує увагу на раціональній структурі виробничого потенціалу підприємств. Цей підхід визначає його розмір і структуру, орієнтуючись на прогресивні норми і нормативні співвідношення, які задаються досконалыми технологіями, організацією виробництва загалом

і окремими ланками підприємств галузі [4, с. 75].

3. Цільовий підхід (або результативний підхід) пов'язує наявний потенціал із досягненням поставлених цілей. Результативний підхід передбачає визначення величини потенціалу як ступеня відповідності його окремих складових елементів необхідному рівню, ідеальному уявленню про склад, структуру та механізми функціонування потенціалу для виготовлення конкурентоспроможної продукції, який відображено в нормативних «деревах цілей» з широким спектром локальних і системних оцінок окремих елементів та взаємозв'язків [4, с. 75].

На думку автора [5]: «виробничий потенціал являє собою систему, яка складається з елементів, що у процесі виготовлення продукції виконують певні функції, а тому виробничому потенціалу притаманні такі риси, як:

1) цілісність, коли всі елементи потенціалу відповідають загальним цілям, що стоять перед системою;

2) складність, що проявляється за наявності декількох основних складових елементів, кожен із яких складається з окремих частин, які, у свою чергу, включають декілька менших частин виробничого потенціалу;

3) взаємозамінність, яка зобов'язує здійснювати оцінку можливості, доцільності та меж заміни одного елемента на інший. Так, збільшення величини основних засобів за одночасного підвищення їх технічного рівня значно зменшує такий елемент виробничого потенціалу, як робоча сила;

4) взаємозв'язок і взаємодія елементів виробничого потенціалу підприємства, які породжуються загальним економічним законом відповідності між основними елементами виробничих сил суспільства, тобто між речовими, особистими і неречовими факторами виробництва;

5) здатність складників виробничого потенціалу до сприйняття досягнень НТП – особливість розвитку виробничого потенціалу підприємства як системи, яка зумовлює форми взаємозв'язків між елементами за рахунок пристосування до нововведень;

6) гнучкість, що забезпечує можливість переорієнтації виробничої

системи відповідно до нових потреб;

7) кількісний вимір виробничих можливостей підприємства, який визначає місце конкретної господарської одиниці в галузевому і в народному господарстві» [5, с. 184].

Виробничий потенціал містить в собі ряд складових, причому різні науковці виділяють їх за своїм баченням.

До характеристик виробничого потенціалу відносять: цілісність, взаємозамінність, складність, альтернативність, взаємозв'язок елементів, здатність до сприйняття сучасних досягнень НТП, до розвитку шляхом використання нових технологій, гнучкість виробничої системи, потужність [6]. До досліджуваного показника відносяться фінансова, матеріально-сировинна, техніко-технологічна, трудова та інформаційна складові (рис. 1.1).

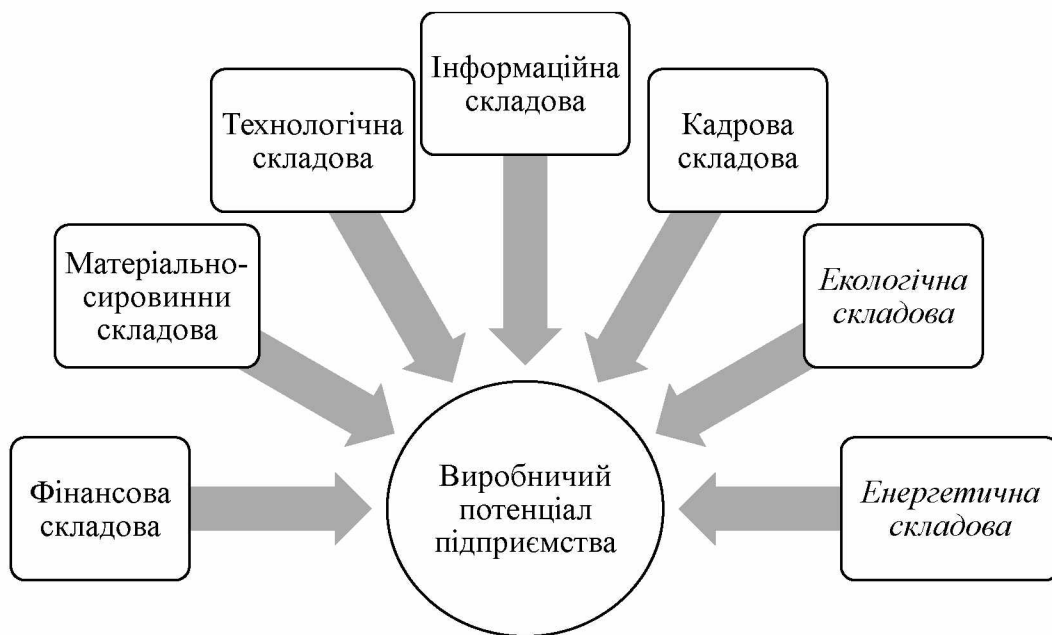

Рис. 1.1. Структура виробничого потенціалу підприємства

Побудовано на основі [6] та доповнено авторами

Зважаючи на ті виклики, які перед підприємством ставить сучасний світ, нами пропонується в складі виробничого потенціалу окремими елементами виділити енергетичну та екологічну складові, адже в умовах подорожчання енергоносіїв та збільшення енерговитратної складової в собівартості

виробленої продукції постає проблема ефективного використання енергетичних ресурсів не тільки на рівні підприємства, але в країні в цілому. Екологічна складова має не менш важливе значення, адже в умовах глобального потепління та зміни клімату господарська діяльність підприємства має мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище [7].

Важливим аспектом в діяльності виробничого потенціалу є не лише підвищення ефективності його діяльності, але і управління ним. Управління виробничим потенціалом підприємства в умовах сучасного ринкового середовища має відбуватися в кілька етапів (рис. 1.2).

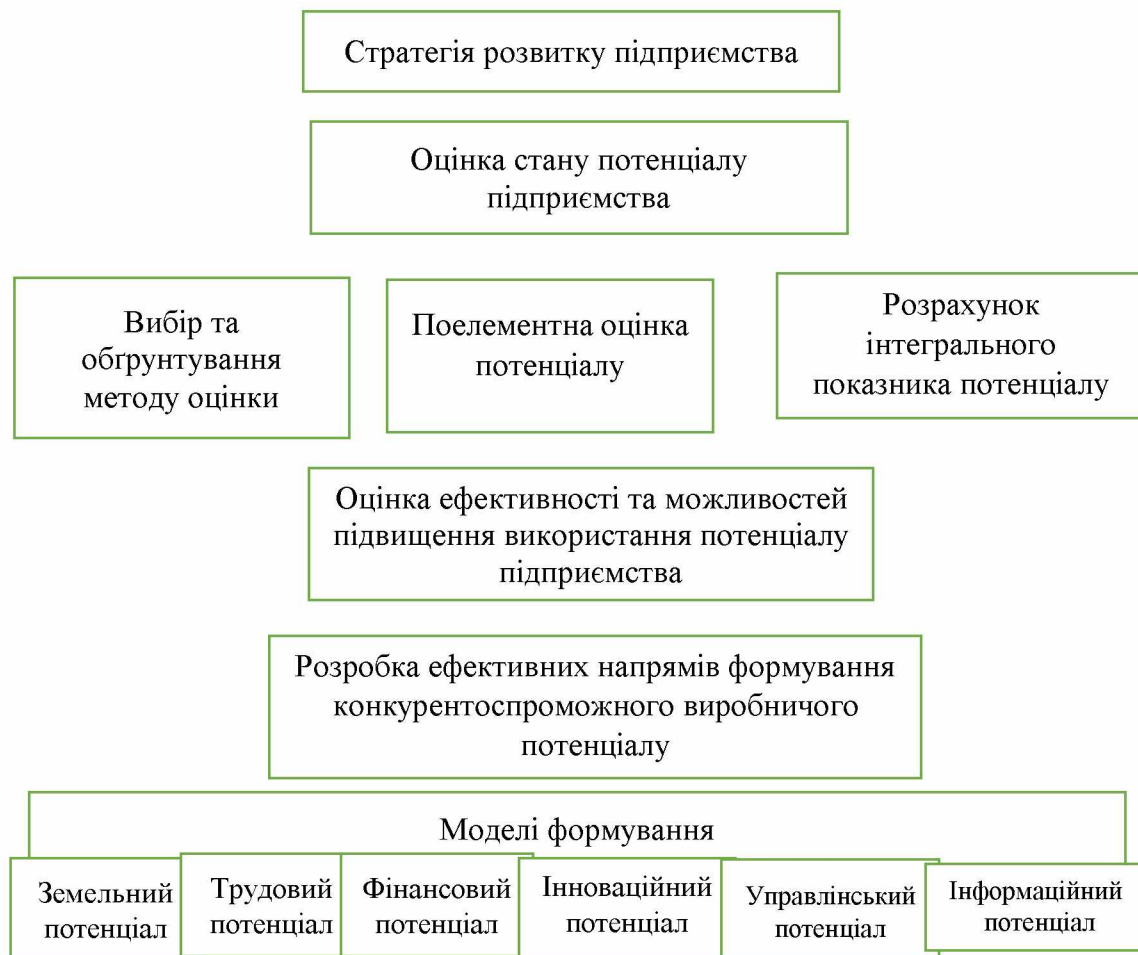

Рис. 1.2. Модель управління виробничим потенціалом підприємства
Складено на основі [8]

Отже, актуальність дослідження проблематики виробничого потенціалу пов'язана перш за все з його нерозривною єдністю всіх основних елементів виробничого процесу та внутрішньої структури господарюючого суб'єкта. Виробничий потенціал має здатність змінювати модель діяльності як своїх структурних елементів, так і підприємства в цілому з метою ефективного функціонування та подальшого розвитку.

1.2. Методичні аспекти оцінки ефективності управління виробничим потенціалом підприємства

Автор [9]: «під оцінкою виробничого потенціалу варто розглядати кількість ресурсів, що міститься на підприємстві, якими воно володіє і розпоряджається, а також максимальний ефект, що отримується в результаті виробничої діяльності» [9, с. 85].

Для оцінювання виробничого потенціалу підприємств можемо скористатися традиційним підходом в розгляді послідовності та змісту оцінювання (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Послідовність оцінювання виробничого потенціалу підприємства

Складено на основі [10, 11, 12, 13, 14, 15,16]

Виробничий потенціал господарюючого суб'єкта оцінюється в

абсолютних показниках у вартісному виразі та в відносних показниках економічної ефективності. У вартісному виразі виробничий потенціал дає комплексне уявлення про можливості сукупних ресурсів в виробничому процесі та визначається на засадах оцінки абсолютних показників оцінки рівня потенціалу підприємства. Вартість виробничого потенціалу визначається як сума вартості фондового потенціалу, потенціалів нематеріальних активів та технологічного персоналу.

Проведене дослідження наукових текстів дозволило виокремити такі методи оцінки виробничого потенціалу підприємства (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Методи оцінки виробничого потенціалу

[побудовано на основі 9, 17]

Назва методу	Зміст методу	Переваги методу	Недоліки методу
1	2	3	4
Витратний метод	Встановлюється на рівні суми витрат на активну частину основних засобів, технологічний персонал частину оборотних активів, технологію та інформацію тощо	Точне врахування кількості витрат на певний вид ресурсу	При розрахунку не задіяні усі види ресурсів, ігнорування перспектив розвитку підприємства
Результативний метод	Базується на визначенні виробничого потенціалу відповідно до суми очікуваних доходів, що їх здатне отримати підприємство від виробничої діяльності	Допомагає прорахувати можливі результати діяльності та здійснити прогноз, Урахування перспектив діяльності	Не враховує вагові коефіцієнти ресурсів, неможливість досягнення абсолютно точних результатів через тривалість періоду оцінки
Аналоговий (порівняльний) метод	Оцінка будується на співставленні показників підприємства з аналогічними показниками конкурентів	Дає змогу врахувати не тільки внутрішні особливості об'єкта, а й ринкову ситуацію у цілому	Важко встановити лідера галузі, адже документація не всіх підприємств є відкритою

<i>Продовження табл. 1.1</i>			
1	2	3	4
Експертний метод	Графоаналітична методика, що ґрунтується на врахуванні спектра показників із різних сфер діяльності	Дозволяє оцінити потенціал із врахуванням думки експертів	Думка експертів може бути суб'єктивною і не завжди вірною
Метод кореляційно-регресійний	Метод із застосуванням кореляційно-регресійних моделей	Дає змогу оцінити міру впливу на загальну величину результативного показника	Складність у побудові моделі
Метод лінійної оптимізації	Сутність методу полягає у побудові оптимізаційного процесу за максимізацією цільової функції	Дозволяє визначити максимально можливий рівень виробництва продукції при використанні наявних ресурсів	Складність розрахунку, відсутність нормативів витрачання ресурсів на виробництво продукції.
Метод еквівалента	Метод за якого один з елементів виробничого потенціалу приймається за основу, а згодом здійснюється перехід інших елементів потенціалу до такої величини	Враховує усі необхідні різновиди ресурсів	Існує ймовірність некоректного обрання елемента, щобереться за основу
Індексний метод	Розраховується за допомогою встановлення індексів ваги кожного з різновидів ресурсів	Найчастіше зіставляються показники звітного до базисного періоду	Не враховується пропорційність співвідношення окремих ресурсів
Індикативний метод	Розраховуються відхилення фактичних економічних параметрів виробництва від нормативних	Нормативи дають змогу виявити резерви підвищення ефективності використання виробничого потенціалу	Нормативам, що враховуються при розрахунку притаманна суб'єктивність
Метод комбінацій	Методи оцінювання виробничого потенціалу комбінуються між собою	Є можливість скомбінувати найбільш доречні методи для окремо взятого підприємства	Можлива складність в обрахунках

Використання того чи іншого підходу на практиці не суперечить використанню й інших підходів. В ринкових умовах, оцінювання вартості виробничого потенціалу за даними підходами неможливе без урахування системи аналізу всіх наявних у нього активів в розрізі окремих фаз життєвого циклу. Якщо до уваги береться минулий час, то вартість оцінюється за витратним підходом, якщо основним є дійсний час – за порівняльним (ринковим) підходом, якщо враховується тільки майбутній час – за дохідним підходом [18].

Для оцінки рівня виробничого потенціалу потрібно здійснити оцінку його структурних складових:

- виробничу складову – основні засоби, які забезпечують виробничий процес на підприємстві;
- матеріальну складову – оборотні кошти, матеріальні ресурси;
- нематеріальну складову – нематеріальні активи;
- кадрову складову – промислово-виробничий персонал;
- інформаційну складову – особливі знання, інформаційні технології та ресурси, наявні у підприємства [19].

Після діагностики всіх складових елементів, визначається загальний рівень виробничого потенціалу на певний період часу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Характеристика рівнів виробничого потенціалу підприємства

[складено на основі 20]

Рівень	Позначення	Коротка характеристика
Високий	А	Відповідно до певних всіх критеріїв, за якими оцінюються всі складові виробничого потенціалу підприємства, воно перебуває у абсолютній рівновазі.
Середній	В	У підприємства є певні незначні труднощі, які долаються завдяки розробленим механізмам адаптації, тому суб'єкт господарювання успішно функціонує в бізнесі.
Низький	С	У підприємства, практично у всіх параметрах функціональних складових наявні значні хронічні порушення, зокрема: деякі проблеми щодо забезпечення господарюючого суб'єкта необхідними

		ОЗ, сировиною, матеріалами, а також кваліфікованими трудовими ресурсами; неефективне використання наявних всіх видів ресурсів.
--	--	--

Що стосується оцінки виробничого потенціалу, то для підприємства варто понад усе прорахувати зміни у: матеріальних ресурсах, трудових ресурсах, основних засобах та ін. Також доцільно застосовувати факторні моделі та діагностику прогнозування діяльності. Від правильно здійсненої оцінки виробничого потенціалу підприємства залежатиме ефективне використання та розвиток потенціалу підприємства, що допоможе здобути поставлені перед підприємством цілі [21, с. 19].

Отже, ефективне функціонування підприємства, стабільність та результативність його господарської діяльності, впевнене конкурентне положення є фундаментом національної економіки та її безпеки. Проте, сучасне підприємство функціонує в умовах ризику та невизначеності, така ситуація зумовлена впливом багатьох факторів: економічною нестабільністю, воєнними діями на сході країни, пандемією COVID-19, соціальною напругою в суспільстві та рядом інших чинників. Однією з головних умов існування підприємства в майбутньому є майстерне управління виробничим потенціалом та його складовими.

Таким чином, управління виробничим потенціалом підприємства важлива частина менеджменту підприємства, а створення свого, власного дієвого механізму управління сприятиме досягненню економічних та стратегічних цілей та забезпечить його стійке конкурентне становище.

Висновки до розділу 1.

1. Наголошено, що актуальність дослідження проблематики виробничого потенціалу пов'язана перш за все з його нерозривною єдністю всіх основних елементів виробничого процесу та внутрішньої структури господарюючого суб'єкта. Виробничий потенціал має здатність змінювати

модель діяльності як своїх структурних елементів, так і підприємства в цілому з метою ефективного функціонування та подальшого розвитку.

2. Зазначено, що важливим елементом економічного потенціалу є «виробничий потенціал». Адже виробничий потенціал легше піддається кількісному та якісному оцінюванню, а також саме на нього здійснюється значний вплив при реалізації місії та стратегії підприємства. Без реалізації на підприємстві виробничого потенціалу, інші види потенціалу реалізовуватись не можуть.

3. Наголошено на тому, що виробничий потенціал являє собою систему, яка складається з елементів, що у процесі виготовлення продукції виконують певні функції, а тому виробничому потенціалу притаманні такі риси, як цілісність, складність, взаємозамінність, взаємозв'язок і взаємодія елементів, здатність складників до сприйняття досягнень НТП, гнучкість, кількісний вимір виробничих можливостей підприємства.

4. Запропоновано в складі виробничого потенціалу окремими елементами виділити енергетичну та екологічну складові, адже в умовах подорожчання енергоносіїв та збільшення енерговитратної складової в собівартості виробленої продукції постає проблема ефективного використання енергетичних ресурсів не тільки на рівні підприємства, але в країні в цілому. Екологічна складова має не менш важливе значення, адже в умовах глобального потепління та зміни клімату господарська діяльність підприємства має мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище.

5. Акцентовано увагу на важливості управління виробничим потенціалом підприємства в умовах сучасного ринкового середовища та необхідності його своєчасного та достовірного оцінювання. Залежно від завдань, що постають перед управлінським апаратом, керівництво може обрати різні методи оцінки залежно від переваг і їх недоліків.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Назва Підприємства» знаходиться в Миргородському районі Полтавської області.

Предметом діяльності Товариства є: виробництво, закупівля, переробка, зберігання та реалізація сільгосппродукції; розведення великої рогатої худоби, молочне тваринництво; розведення овець, кіз, коней; вирощування плодів, ягід та винограду; вирощування зернових та технічних культур та насіння; вирощування олійних культур та насіння; вирощування картоплі, овочевих та баштанних культур; виробництво борошна, круп, комбікормів, макаронних виробів; оптова торгівля; послуги в рослинництві та інші.

Для досягнення поставленої мети і вирішення завдань Товариство здійснює не заборонені законодавством цивільно - правові угоди, проводить операції з майном і цінними паперами, а також інші юридично значимі дії, які виходять за межі статутної діяльності, але не суперечать чинному законодавству.

Важливим фактором ефективної діяльності підприємства є визначення головних орієнтирів його діяльності – місії і цілі. Місія ТОВ «Назва Підприємства» – стати кращим сучасним ефективним сільськогосподарським товаровиробником Полтавської області, забезпечити споживача якісною та екологічно чистою сільськогосподарською продукцією, досягти шляхом впровадження сучасних ринкових засад організації виробництва, фінансових результатів, які б задовольнили учасників товариства, співвласників майнових паїв та власників земельних паїв, що надали їх в довгострокову оренду.

Ключові цілі діяльності ТОВ «Назва Підприємства» зобразимо за допомогою дерева цілей.

«Дерево цілей» можна визначити, дозволяє керівникам бачити в сукупності загальні цілі та можливості по їх досягненню [47, с.251].

Загальний вигляд «дерева цілей» показано на рис. 2.1.

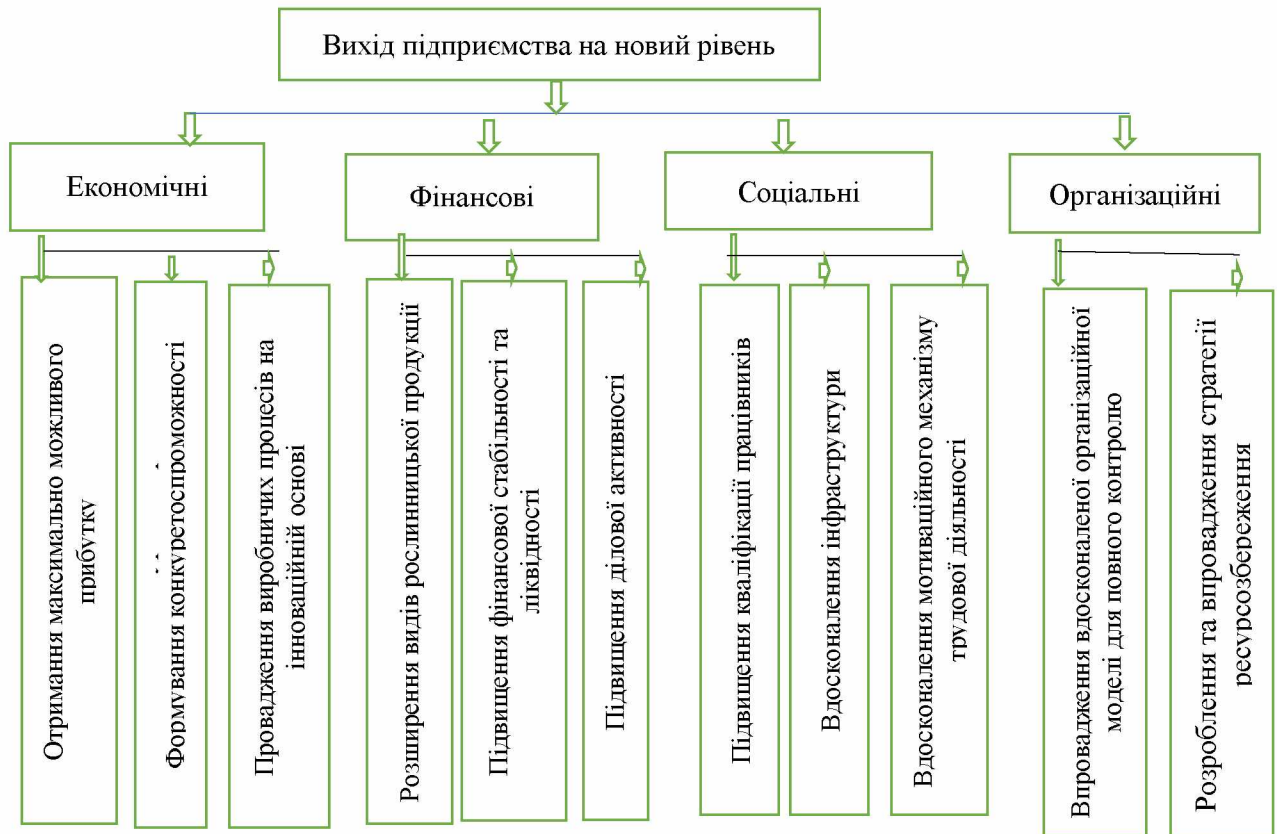

Рис. 2.1. «Дерево цілей» ТОВ «Назва Підприємства» [розроблено на основі додатку А; Б; В]

Підприємство самостійно визначає напрямки своєї діяльності, спеціалізацію, організовує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та подальшу реалізацію, за власним розсудом вибирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, в тому числі зовнішньоекономічній. Відносини господарства з іншими підприємствами, організаціями, установами та громадянами в усіх сферах господарської діяльності здійснюються на основі договорів. Господарство вільне у виборі предмету договору, визначені зобов'язань, будь – яких інших умов

господарських взаємовідносин, що не суперечить чинному законодавству України.

ТОВ «Назва Підприємства» має вигідне природно-економічне розташування. Підтримує виробничі зв'язки з переробними підприємствами: ВАТ «Світловодський маслосиркомбінат», ЗАТ «Гадячсир» Шишацька філія та ТОВ «Миргородський сиркомбінат», а також з м'ясокомбінатами – Полтавським і Кременчуцьким, які є центрами реалізації молока та м'яса, що виробляється в господарстві. Продукцію рослинництва господарство постачає ТОВ фірмі «Астарта – Київ», а також реалізує цукрові буряки на СП Яреськівський цукровий завод «ЗАТ АПО «Цукровик Полтавщини».

Важливим напрямом загального оцінювання діяльності підприємства є аналіз його майнового стану за інформацією балансу. Майновий стан – це одна з важливих характеристик виробничого потенціалу підприємства, за допомогою якої оцінюється склад, розміщення, структура та динаміка активів і пасивів господарюючого суб'єкта.

Результати горизонтального і вертикального аналізу майна (рис. 2.2) свідчать про наявність як позитивних так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. У звітному році порівняно з базовим вартість майна зменшилася на 5619 тис. грн, що свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства. Вартість необоротних активів знизилася на 743 тис. грн., а оборотні активи зменшилися на 4876 тис. грн. Необоротні активи представлені насамперед основними засобами, вартість яких збільшилася на 463 тис. грн. оборотні активи представлені запасами, вартість яких зменшилася на 7265 тис. грн. Це свідчить про деяке погіршення матеріальних умов для розширення основної діяльності підприємства. Серед оборотних активів суттєво зменшилася вартість запасів на 7265 тис. грн., готової продукції та товарів на 5309 тис. грн, а от вартість поточних біологічних активів зросла на 510 тис. грн. Слід відмітити, ще одну негативну тенденцію, збільшення поточної дебіторської заборгованості на 1861 тис. грн.

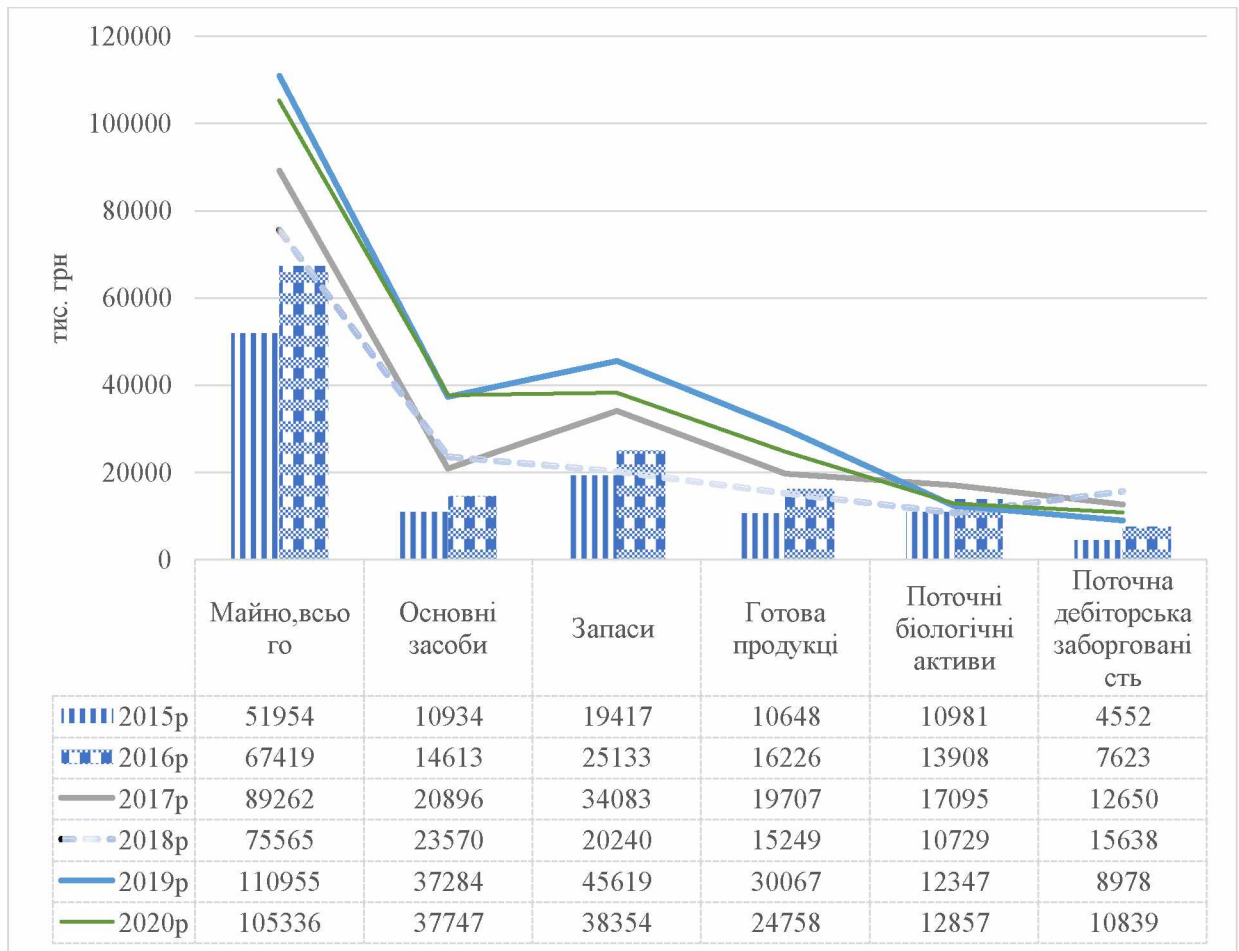

Рис. 2.2. Динаміка активів ТОВ «Назва Підприємства» за 2015 – 2020 рр.

Джерело: побудовано автором на основі додатків А, Б, В

Поточна дебіторська заборгованість зменшилася на 3141 тис. грн. Зниження поточної дебіторської заборгованості в майні свідчить про відчутне поліпшення стану розрахунків підприємства з дебіторами.

Для оцінювання інформації пасиву скороченого аналітичного балансу також використаємо прийоми горизонтального і вертикального аналізу (рис. 2.3). У звітному році порівняно з базовим вартість джерел формування капіталу знизилася на 5619 тис. грн. Проте власний капітал товариства збільшився на 5894 тис грн в 2020 році порівняно з тим самим періодом 2019 року. Збільшення власного капіталу зумовлене зростанням нерозподіленого прибутку підприємства на 5894 тис грн.

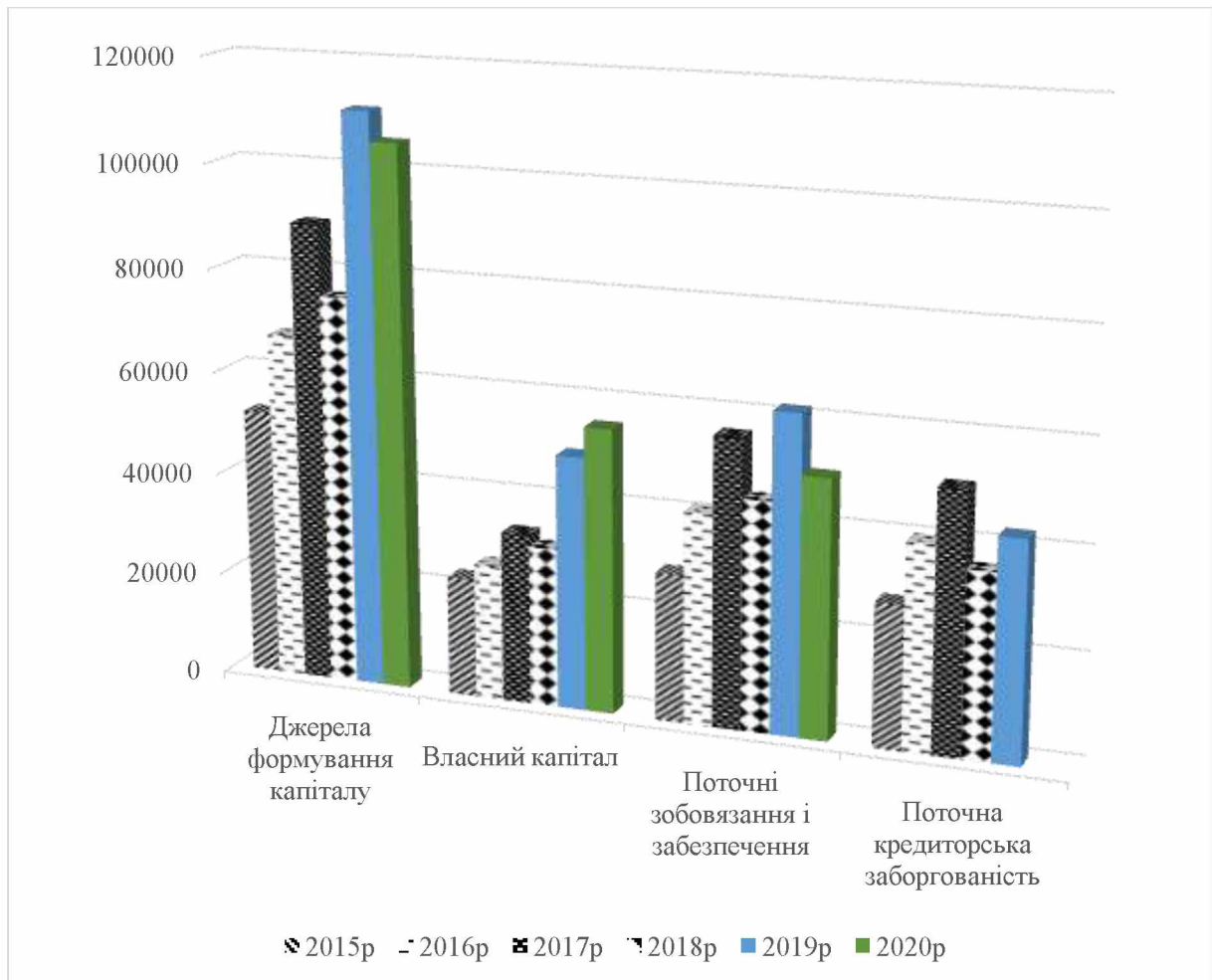

Рис. 2.2. Динаміка пасивів ТОВ «Назва Підприємства» за 2015 – 2020 рр.
Джерело: побудовано автором на основі додатків А, Б, В

Власний капітал підприємства представлений зареєстрованим (пайовим) капіталом, вартість якого є стабільною і становить 38 тис. грн. Поточні зобов'язання і забезпечення знизилися на 11515 тис. грн., також слід відмітити зниження рівня кредиторської заборгованості підприємства в звітному році порівняно з базовим на 18770 тис. грн.

Водночас на підприємстві слід відмітити негативні зміни, зокрема:

- збільшення поточної заборгованості по короткострокових позиках банків на 3231 тис. грн;
- зростання заборгованості перед бюджетом по податкам і платежам на 1558 тис. грн;
- збільшення заборгованості по іншим поточним зобов'язанням на 646

тис. грн.

- залишається нерівновага між сумами поточної дебіторської та поточної кредиторської заборгованості. Зокрема, поточна кредиторська заборгованість перевищувала поточну дебіторську заборгованість на кінець звітного року в 2,5 рази.

Отже, шляхи зміцнення майнового стану підприємства пов'язані насамперед з удосконаленням управління насамперед кредиторською та дебіторською заборгованістю.

Таким чином, з метою уникнення кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності та для забезпечення стійкого економічного зростання ТОВ «Назва Підприємства» необхідно підвищувати ділову активність підприємства, що мінімізує ризики в умовах економічно нестабільного ринкового середовища. Ділова активність виявляється у динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту його засобів.

2.2. Аналіз управління виробничим потенціалом підприємства

Невід'ємною частиною діяльності підприємства є намагання досягти найкращих результатів діяльності, що виявляють себе через зростання прибутковості, пошук можливостей тощо. При оцінюванні виробничого потенціалу першочергова увага приділяється фінансовій складовій виробничого потенціалу, адже фінансові ресурси – це рушійна сила розвитку виробничого потенціалу.

З метою уникнення кризових явищ у виробничо-фінансовій діяльності та для забезпечення стійкого економічного зростання необхідно підвищувати ділову активність підприємства, що мінімізує ризики в умовах економічно нестабільного ринкового середовища. Ділова активність – це комплексна характеристика, що охоплює різні аспекти діяльності підприємства. Критеріями ділової активності є рівень ефективності виробничо-фінансової

діяльності, стійкість економічного зростання, розширення ринків збуту продукції, ступінь виконання планів за основними показниками, забезпечення заданих темпів їх зростання.

В таблиці 2.1. наведена вихідна інформація для розрахунку показників ділової активності господарюючого суб'єкта.

Таблиця 2.1

Вихідна інформація для розрахунку показників ділової активності

ТОВ «Назва Підприємства» за 2016 – 2020 рр.

[побудовано на основі додатків А, Б, В]

№ з/п	Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. (+,-) до 2019 р
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Вихідна інформація, тис. грн</i>							
1.	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	70578	101734	82920	106518	99914	-6604
2.	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	56484	97061	65128	94872	81897	-12975
3.	Середньорічна вартість активів	78339	82242	86867	104562	108146	-3584
4.	Середньорічна вартість оборотних активів	54224	54099	57702	67806	64560	-3246
5.	Середньорічна вартість запасів	53695	33904	39359	57039	41987	-15052
6.	Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	10615	14138	14060	10740	9909	-831
7.	Середньорічна вартість власного капіталу	29784	32094	37688	46869	52291	+5422
8.	Середньорічна величина поточної кредиторської заборгованості	45146	43199	35349	39843	34260	-5583

Як свідчать дані табл. 2.1 чистий дохід від реалізації продукції в звітному році порівняно з базовим знизився на 6604 тис. грн, проте, на противагу зниженню доходу, є доволі позитивний момент в діяльності товариства – зниження собівартості продукції на 12975 тис. грн в 2020 році. До позитивної тенденції відноситься також і зниження заборгованості споживачів перед підприємством та зниження кредиторської заборгованості.

Проведемо аналіз ділової активності ТОВ «Назва Підприємства» використовуючи методику, що наведена в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз ділової активності ТОВ «Назва Підприємства» за 2016 – 2020 рр.

[побудовано на основі додатків А, Б, В]

№ з/п	Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2020 р. (+,-) до 2019 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Показники ділової активності (оборотності активів і пасивів)</i>							
9.	Коефіцієнт обертання активів (п.1÷п.3)	0,901	1,237	0,955	1,019	0,924	-0,095
10	Тривалість одного обороту активів, днів	399	291	377	353	389	+36
11	Коефіцієнт обертання оборотних активів (п.1÷п.4)	1,302	1,881	1,437	1,571	1,269	-0,302
12	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	276	191	250	229	284	+55
13	Коефіцієнт обертання запасів (п.2÷п.5)	1,052	2,863	1,655	1,663	1,951	+0,288
14	Тривалість одного обороту запасів, днів	156	126	218	216	185	-31
15	Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості (п.1÷п.6)	6,244	7,196	5,897	9,918	10,083	+0,165
16	Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	72	64	61	36	35	-1
17	Коефіцієнт обертання власного капіталу (п.1÷п.7)	2,626	2,869	2,200	2,273	1,911	-0,362
18	Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	146	134	164	158	188	+30
19	Коефіцієнт обертання поточної кредиторської заборгованості (п.2÷п.8)	1,886	1,647	1,842	2,381	2,390	+0,009
20	Тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості, днів	216	206	192	151	150	-1
21	Тривалість операційного циклу, днів (п.14+п.16)	256	226	279	252	220	-32

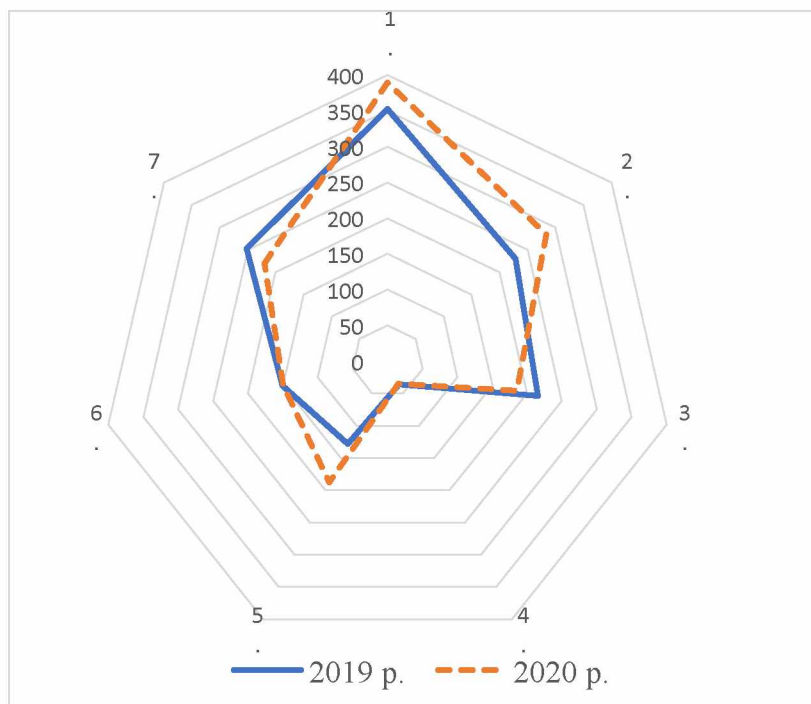
Результати розрахунку й аналізу динаміки показників ділової активності підприємства свідчать про наявність в основному негативних тенденцій щодо оцінювання оборотності активів і пасивів. Так, тривалість одного обороту

активів збільшилася на 36 днів, оборотних активів – 55 днів, власного капіталу – 30 днів. Тривалість одного обороту запасів знизилася на 31 день, а поточної кредиторської заборгованості на 1 день, зниження даних показників слід віднести до позитивних змін функціонування підприємства.

Зниження тривалості одного обороту запасів зумовило зниження тривалості операційного циклу збільшилася на 32 дні.

Наочне відображення динаміки ділової активності ТОВ «Назва Підприємства» представлено на рис. 2.3.

Варто зазначити, що рівень ділової активності потрібно оцінювати не лише за досягнутими на відповідний період економічними успіхами, якими б вражаючими вони не були. Пріоритетною є ділова активність стратегічного виміру, яка виражається за стійкістю економічного зростання. Очікувану стійкість можна досягнути, лише забезпечивши приріст джерел фінансування для реалізації програм нарощування економічної ваги господарюючого суб'єкта.

1. Тривалість одного обороту активів, днів
2. Тривалість одного обороту оборотних активів, днів
3. Тривалість одного обороту запасів, днів
4. Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів
5. Тривалість одного обороту власного капіталу, днів
6. Тривалість одного обороту поточної кредиторської заборгованості, днів
7. Тривалість операційного циклу, днів

Рис. 2.3. Динаміка показників ділової активності ТОВ «Назва Підприємства»

Джерело: побудовано на основі додатку А, Б, В

Таким чином, нестабільність економічної та політичної ситуації в країні вимагає своєчасної та достовірної оцінки ділової активності, що дасть змогу позитивно впливати на ефективність діяльності підприємства, виявляти негативні тенденції та уникати їх в майбутньому.

В управлінні підприємством застосовуються різні показники, використання яких має відображати особливості діяльності підприємства давати змогу вести певну аналітичну роботу, на основі якої ухвалюються управлінські рішення відповідно до обраної стратегії. Однією з найважливіших характеристик фінансової складової виробничого потенціалу підприємства є забезпечення стабільності його діяльності з позиції довгострокової перспективи. Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів. Основна мета аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на його фінансовий стан. Проведемо розрахунок і дамо оцінку рівня та динаміки відносних показників, які характеризують фінансову стійкість підприємства (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Аналіз фінансової стійкості ТОВ «Назва Підприємства» за 2016–2019 рр,
[побудовано на основі додатків А, Б, В]**

№ з/п	Показник	2016 р	2017 р	2018 р	2019р	2020р	2020р. +, - до 2019 р.
1.	Коефіцієнт фінансової автономії	0,391	0,372	0,409	0,425	0,524	+0,99
2.	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,609	0,628	0,591	0,575	0,476	-0,99
3	Коефіцієнт фінансового ризику	1,557	1,688	1,439	1,211	0,904	-0,307
4	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,642	0,592	0,694	0,826	1,103	+0,277
5	Коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень	1	1	1	1	1	1
9.	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,229	0,203	0,071	0,334	0,218	-0,116
7.	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами	0,128	0,087	0,047	0,216	0,194	-0,022
8.	Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	0,155	0,105	0,071	0,264	0,235	-0,029

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
9.	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,062	0,109	0,083	0,001	0,001	-
10.	Коефіцієнт майна виробничого призначення	0,896	0,919	0,791	0,873	0,896	+0,23
11.	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	2,315	10,5	1,626	2,322	1,438	-0,884

Результати виконаних розрахунків (табл. 2.3) свідчать про низький рівень фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець звітного року частка власного капіталу у валюті балансу становить 52,4 %. Це на 0,99 в. п. більше порівняно з базовим роком. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу відповідно зменшився з 0,575 до 0,476 і свідчить про достатньо високий рівень фінансової залежності підприємства від кредиторів.

За коефіцієнтом фінансового ризику в базовому році на 1 грн власного капіталу припадало 1,211 грн позикового капіталу, а в звітному – 0,904 грн. Відповідно значення коефіцієнта фінансової стабільності показує, що в базовому році власний капітал становив 0,826 в. п., а у звітному уже 1,103 в. п. позикового капіталу. Слід зауважити, що у підприємства, за даною групою показників, низька фінансова стабільність, проте, у 2020 році, коефіцієнт фінансової стабільності зріс на 0,227 в. п.

Про незадовільний рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами. На кінець звітного року фактичний рівень першого з них становив 0,235 в. п., а другого 0,001 в. п., це досить низькі значення показників. У звітному році рівень першого показника знизився на 0,029 в. п., а рівень іншого не змінився, тому вага показників не дорівнює нормативним значенням. У структурі оборотних активів власні фінансові ресурси становлять 14,4 %, а на 1 грн запасів і поточних біологічних активів

припадає лише 0,001 грн власних оборотних коштів.

Значення коефіцієнта маневреності власних оборотних коштів показує, що на кінець базового року серед власних оборотних активів грошові кошти становили лише 3,34 %. У звітному році цей рівень знизився до 2,18 %. Отже, зважаючи на негативну динаміку, підприємство погіршило характеристику фінансової стійкості щодо забезпеченості високоліквідними оборотними активами.

За динамікою коефіцієнта співвідношення оборотних і необоротних активів підприємство підвищило рівень забезпеченості необоротних засобів оборотними коштами. Якщо в базовому році на 1 грн необоротних активів припадало 2,322 грн оборотних, то в звітному –1,438 грн.

Отже, за переважною більшістю відносних показників підприємство є фінансово нестійким із негативною динамікою.

Фінансовий стан підприємства можна оцінити з огляду на його короткострокові та довгострокові перспективи. У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства є його ліквідність і платоспроможність, тобто спроможність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за короткостроковими зобов'язаннями. Ліквідність підприємства в короткостроковому періоді визначається його можливостями покрити свої короткострокові зобов'язання (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Динаміка платоспроможності ТОВ «Назва Підприємства» за 2016-2020р.
[побудовано на основі додатків А, Б, В]**

Показник	2016р	2017р	2018р	2019р	2020р	Відхилення 2020 р. від 2019 р.
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,300	1,293	1,312	1,173	1,240	+0,067
Коефіцієнт поточної ліквідності	0, 732	0, 686	0,733	0,213	0,218	+0,005
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0, 112	0,132	0,141	0,0001	0,0000	-0,0001
Коефіцієнт покриття	1,225	1,542	1,772	1,643	1,314	-0,329

Високий рівень ліквідності підприємства є позитивним фактором для кредиторів і потенційних інвесторів. З даних таблиці видно, що ТОВ «Назва Підприємства» у 2020 р. незначно покращило свою ліквідність, проте спроможне погасити свої поточні зобов'язання лише у довгостроковій перспективі. Коефіцієнт загальної ліквідності за досліджуваний період змінився не суттєво і показує, що 1,24 грошових одиниць оборотних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Коефіцієнт поточної ліквідності показує, що підприємство не спроможне у разі падіння його товарообігу покрити свої зобов'язання перед кредиторами. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, що визначає ступінь покриття поточних зобов'язань поточними фінансовими інвестиціями і коштами та їх еквівалентами, за досліджуваний період критично знизився та не досяг теоретично обґрунтованої величини. Коефіцієнт покриття показує, що підприємство має достатньо оборотних коштів для погашення його боргів протягом року, проте, значення, і цього коефіцієнта знижується.

2.3. Оцінка ефективності управління виробничим потенціалом підприємства

Співвідношення динаміки показників обсягів виробництва продукції та величини ресурсів (витрат) визначає характер економічного зростання. Економічне зростання може бути досягнуте екстенсивним або інтенсивним шляхом. Перевищення темпів зростання обсягів виробництва продукції над темпами зростання витрат або ресурсів свідчить про інтенсивний тип економічного зростання. Проведемо розрахунок коефіцієнта стійкості економічного зростання (табл. 2.5) та за допомогою способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на його зміну.

Таблиця 2.5

**Розрахунок коефіцієнта стійкості економічного зростання
ТОВ «Назва Підприємства» за 2016 – 2020 роки
[побудовано на основі додатків А, Б, В]**

№ з/п	Показник	Умовне позначення	2016р.	2017 р	2018 р.	2019 р.	2020р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	4	5	6	7	8=7-6
1.	Середньорічна вартість активів, тис. грн	<i>A</i>	68544	82242	86867	104562	108146	+3584
2.	Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн	<i>BK</i>	28914	32094	37688	46869	52291	+5422
3.	Чистий фінансовий результат: прибуток, тис. грн	<i>ЧП</i>	6846	(2227)	13415	4948	5422	+474
4.	Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	<i>ЧД</i>	70578	101734	82920	106518	103216	-3299
5.	Дивіденди, тис. грн	<i>Д</i>	-	-	-	-	-	-
6.	Реінвестований прибуток, тис. грн (п.3-п.5) ¹	<i>ПР</i>	3183	6846	(2227)	4948	5422	+474
7.	Коефіцієнт стійкості економічного зростання, % (п.6÷п.2×100) ²	<i>KCEЗ</i>	12,85	23,67	-	10,56	10,37	-0,19
8.	Частка реінвестованого прибутку (п.6÷п.3) ²	<i>ЧРП</i>	1,00	1,00	-	1,00	1,00	-
9.	Рентабельність продажу, % (п.3÷п.4×100)	<i>РП</i>	5,40	9,69	(2,189)	4,65	5,25	+0,65
10.	Ресурсовіддача, грн/грн (п.4÷п.1)	<i>РВ</i>	1,04	1,03	1,237	1,02	0,95	-0,07
11.	Коефіцієнт фінансової незалежності (п.1÷п.2)	<i>KФЗ</i>	2,29	2,37	2,56	2,23	2,07	-0,16

Динаміка показників фінансової діяльності ТОВ «Назва Підприємства» засвідчує нарощування власного капіталу підприємства, це вплинуло на дохід від реалізації продукції, він збільшився на 3584 тис. грн..

Аналіз впливу факторів на зміну коефіцієнта стійкості економічного зростання (*KCEЗ*) здійснюється з використанням чотирифакторної мультиплікативної моделі.

За даними табл. 2.5 розраховують умовні значення результативного

показника, %:

1. Показник умовний 1:

$$K_{CEЗУМ1} = ЧРП_1 \times РП_0 \times РВ_0 \times КФЗ_0; \quad (2.1)$$

$$K_{CEЗУМ1} = 1 \times 4,65 \times 1,02 \times 2,23 = 10,577.$$

2. Показник умовний 2:

$$K_{CEЗУМ2} = ЧРП_1 \times РП_1 \times РВ_0 \times КФЗ_0; \quad (2.2)$$

$$K_{CEЗУМ2} = 1 \times 5,25 \times 1,02 \times 2,23 = 11,942.$$

3. Показник умовний 3:

$$K_{CEЗУМ3} = ЧРП_1 \times РП_1 \times РВ_1 \times КФЗ_0; \quad (2.3)$$

$$K_{CEЗУМ3} = 1 \times 5,25 \times 0,95 \times 2,23 = 11,122$$

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта стійкості економічного зростання:

$$\Delta K_{CEЗ} = K_{CEЗ1} - K_{CEЗ0}; \quad (2.4)$$

$$\Delta K_{CEЗ} = 10,37 - 10,56 = -0,19.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) частки реінвестованого прибутку:

$$\Delta K_{CEЗЧРП} = K_{CEЗУМ1} - K_{CEЗ0}; \quad (2.5)$$

$$\Delta K_{CEЗЧРП} = 10,577 - 10,56 = +0,017;$$

2) рентабельності продажу:

$$\Delta K_{CEЗРП} = K_{CEЗУМ2} - K_{CEЗУМ1}; \quad (2.6)$$

$$\Delta K_{CEЗРП} = 11,942 - 10,577 = +1,365;$$

3) ресурсовіддачі:

$$\Delta K_{CEЗРВ} = K_{CEЗУМ3} - K_{CEЗУМ2}; \quad (2.7)$$

$$\Delta K_{CEЗРВ} = 11,122 - 11,942 = -0,82;$$

4) коефіцієнта фінансової незалежності:

$$\Delta K_{CE3K\Phi3} = K_{CE3I} - K_{CE3UM3}; \quad (2.8)$$

$$\Delta K_{CE3K\Phi3} = 10,37 - 11,94 = -1,572.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta K_{CE3} = \Delta K_{CE3ЧРП} + \Delta K_{CE3РП} + \Delta K_{CE3РВ} + \Delta K_{CE3K\Phi3}; \quad (2.9)$$

$$\Delta K_{CE3} = 0,02 + 1,365 + (-0,82) + (-1,57) = -25,038$$

За даними табл. 2.6 коефіцієнт стійкості економічного зростання підприємства знизився на 25,038 в. п.: із 35,595 в 2018 році до 10,557 в 2019 році. Це означає, що в розрахунку на 1 грн середньорічної вартості власного капіталу підприємство реінвестувало в базовому році 3,559 коп. чистого прибутку, а в звітному 1,055 коп. за рахунок реінвестованого прибутку коефіцієнт фінансової залежності збільшився на 0,054 в. п.. За рахунок зниження рентабельності продажу коефіцієнт стійкості економічного зростання зменшився на 25,413 в. п. Зниження ресурсівіддачі зумовило зниження коефіцієнта стійкості економічного зростання на 5,724 в. п. Отже, факторами позитивної динаміки коефіцієнта стійкості економічного зростання стали реінвестування прибутку та незначне зростання коефіцієнта фінансової незалежності.

Виробничий потенціал підприємства починає формуватися з моменту створення самого підприємства. Власне формування виробничого потенціалу підприємства – це процес визначення накопичених ресурсів, їх структуризації та побудови організаційних форм ефективного використання. Необхідною умовою успішної економічної діяльності підприємства є формування оптимального за складом та величиною виробничого потенціалу.

За допомогою методу складання профілю середовища, експертним шляхом оцінено відносну значущість для підприємства кожного окремого фактора середовища. Оцінку проведемо у спеціальній таблиці (табл. 2.6).

Кожному із факторів в розрізі всіх трьох середовищ (перша графа) експерти дають оцінку за певною шкалою (у графах АБВГ).

А саме:

Графа А – „Важливість для галузі»: велика – 3; середня – 2; слабка – 1.

Графа Б. – „Вплив на підприємство»: відсутній – 3; середній – 2; слабкий – 1; відсутній – (-).

Графа В. – „Спрямованість впливу»: позитивний – (+); негативний – (-).

Графа Г. – „Ступінь значущості фактора для підприємства» – це добуток експертних оцінок АБВ. Він, цей добуток, власне і є інтегральною оцінкою ступеня важливості кожного фактора для даного підприємства.

Таблиця 2.6

**Складання і оцінка профілю середовища підприємства
ТОВ «Назва Підприємства» за 2020 рік**

Середовища і їх фактори	Оцінка за шкалою			Ступінь значущості фактора для підприємства
	Важливість для галузі	Вплив на підприємство	Спрямованість впливу (+ -)	
	А	Б	В	
Макросередовище				
1.Ріст ВВП	2	3	+	6
2. Низька правова урегульованість виробництва	3	3	-	9
3. Погіршення демографічної ситуації	3	3	-	9
Мікросередовище				
4.Зростання тарифів на енергоресурси	3	3	-	9
5.Зниження цін на худобу	2	3	-	6
6. Можливий ріст чисельності міні підприємств	2	2	-	4
Внутрішнє середовище				
7.Застаріле обладнання	2	3	-	6
8. Зростання фінансової стабільності	3	3	+	9
9.Низький рівень кадрового потенціалу	2	2	-	4

За графою «Г», всі фактори в розрізі середовищ проранжуємо за значущістю для ТОВ «Назва підприємства» – від найбільш до найменш значущого (рис.2.4).

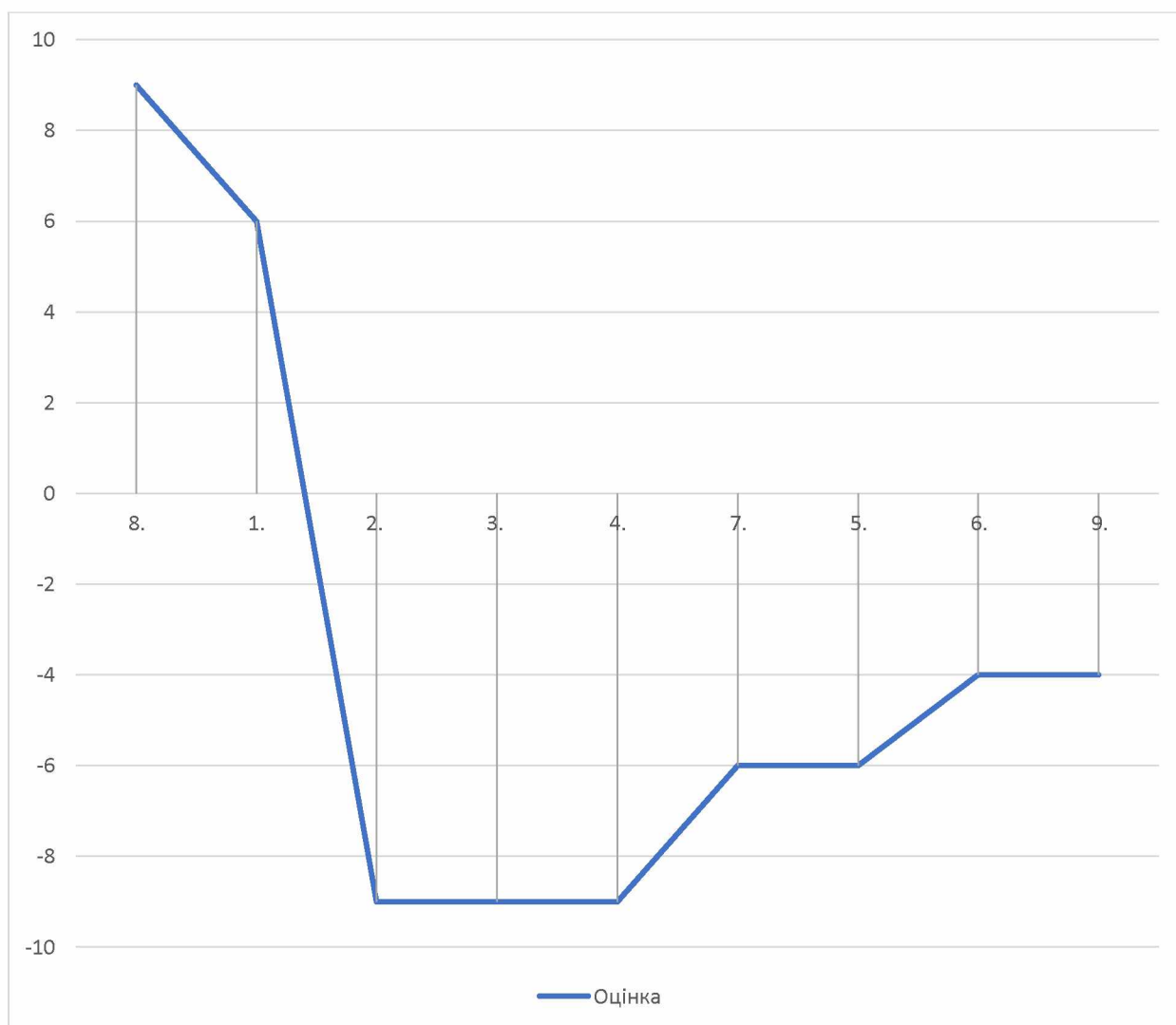

Рис.2.4. Ранжування факторів значимості для ресурсного середовища ТОВ «Назва Підприємства»

Отже, формування ефективної системи виробничого потенціалу та дієвого механізму управління ним є першочерговим завданням товариства, зокрема сільськогосподарському підприємству слід розпочинати із обґрунтування місії – глобальної мети господарської діяльності, визначення суспільної ролі та обґрунтування власних інтересів.

Висновки до розділу 2.

1. Аналіз майна товариства свідчать про наявність як позитивних так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. У звітному році порівняно з базовим вартість майна зменшилася на 5619 тис. грн, що свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства. Вартість необоротних активів знизилася на 743 тис. грн., а оборотні активи зменшилися на 4876 тис. грн.

2. Відмічено, що у звітному році порівняно з базовим вартість джерел формування капіталу знизилася на 5619 тис. грн. Проте власний капітал товариства збільшився на 5894 тис грн в 2020 році порівняно з тим самим періодом 2019 року. Збільшення власного капіталу зумовлене зростанням нерозподіленого прибутку підприємства на 5894 тис грн.

3. Наголошено на впливі факторів, які мали негативний вплив на виробничий потенціал підприємства: збільшення поточної заборгованості по короткострокових позиках банків на 3231 тис. грн; зростання заборгованості перед бюджетом по податкам і платежам на 1558 тис. грн; збільшення заборгованості по іншим поточним зобов'язанням на 646 тис. грн. залишається нерівновага між сумами поточної дебіторської та поточної кредиторської заборгованості. Зокрема, поточна кредиторська заборгованість перевищувала поточну дебіторську заборгованість на кінець звітного року в 2,5 рази. Відмічено, що шляхи зміцнення виробничого потенціалу підприємства пов'язані насамперед з удосконаленням управління насамперед кредиторською та дебіторською заборгованістю.

4. Аналіз динаміки показників ділової активності підприємства свідчать про наявність в основному негативних тенденцій щодо оцінювання оборотності активів і пасивів. Так, тривалість одного обороту активів збільшилася на 36 дні, оборотних активів – 55 днів, власного капіталу – 30 днів. Тривалість одного обороту запасів знизилася на 31 день, а поточної кредиторської заборгованості на 1 день, зниження даних показників слід

віднести до позитивних змін функціонування підприємства.

5. Наголошено на низькому рівні фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець звітного року частка власного капіталу у валюті балансу становить 52,4 %. Це на 0,99 в. п. більше порівняно з базовим роком. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу відповідно зменшився з 0,575 до 0,476 і свідчить про достатньо високий рівень фінансової залежності підприємства від кредиторів. Про незадовільний рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами.

6. Зазначено, що виробничий потенціал підприємства починає формуватися з моменту створення самого підприємства. Власне формування виробничого потенціалу підприємства – це процес визначення накопичених ресурсів, їх структуризації та побудови організаційних форм ефективного використання. Факторами позитивної динаміки коефіцієнта стійкості економічного зростання стали реінвестування прибутку та незначне зростання коефіцієнта фінансової незалежності.

Отже, за переважною більшістю відносних показників підприємство є фінансово нестійким із негативною динамікою показників формування виробничого потенціалу підприємства.

РОЗДІЛ III

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Визначення можливих напрямів управління розвитком виробничого потенціалу підприємства

Підприємство функціонує у щільній взаємодії з зовнішнім оточенням, і часто, збільшення обсягів виробничих, фінансових, інвестиційних ресурсів жодним чином не забезпечує його ефективне функціонування. Більш важливим є ефективна організація процесу залучення та використання у господарській діяльності всіх складових елементів його виробничого потенціалу. Дану методику запропонуємо товариству для побудови можливих сценаріїв його розвитку. В ході аналізу визначено основні фактори, що впливають на його розвиток (табл. 3.1)

Таблиця 3.1

Фактори впливу на виробничий потенціал «ТОВ «Назва Підприємства» за 2020 рік

Фактори	Характер впливу	Ступінь впливу
розбіжність центрів впливу з розподілом бюджетних коштів	негативний	високий
часта змінна законодавчої бази	негативний	високий
відсутність стабільної податкової політики	негативний	помірний
державна підтримка	позитивний	помірний
недовіра бізнесу до влади та її органів	негативний	високий
системні кризи світової фінансової системи	негативний	помірний
інфляційні ризики і відсутність шляхів їх подолання	негативний	високий
висока облікова ставка НБУ та ставки кредитування бізнесу	негативний	високий
наднизький платоспроможний попит внутрішнього ринку	негативний	помірний
висока залежність економіки країни від кредитів міжнародних фінансових організацій і фондів	негативний	високий
неконтрольоване зростання цін на товари і послуги монополій (сировина, енергоресурси)	негативний	високий

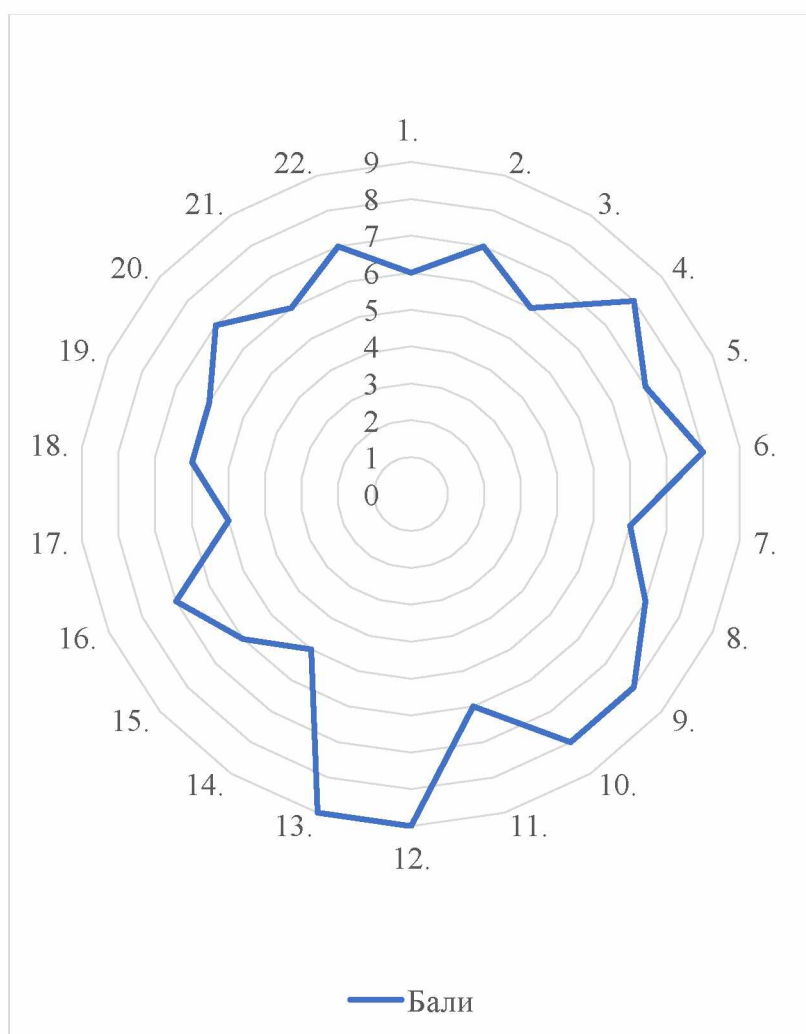
Продовження табл. 3.1

1	2	3
наявність налагоджених економічних та виробничих зв'язків з підприємствами району	позитивний	високий
інвестиційна привабливість	позитивний	помірна
втрата Україною лідируючих позицій у передових напрямках технології виробництва сільськогосподарської продукції	негативний	високий
відсутність належної технологічної бази: значний знос активної частини основних фондів	негативний	високий
відсутність триєдиного зв'язку «наука – технологія – виробництво»	негативний	помірний
незначний рівень упровадження нових технологій та диверсифікації виробництва; б	негативний	помірний
достатній виробничий потенціал підприємства	позитивний	високий
скорочення виробництва техніки для аграрного виробництва	негативний	високий
скорочення чисельності працездатного населення	негативний	високий
недооцінка ролі сільськогосподарських підприємств як основи економічної та соціальної захищеності країни	негативний	високий
значний розрив між рівнем заробітної плати і рівнем потреб співробітників	негативний	високий
наявність дешевої робочої сили	позитивний	високий
розвиненні аграрні освіта і наука	позитивний	високий

При аналізі факторів, взято до уваги природно-кліматичні, екологічні, соціальні умови, ресурсне забезпечення, соціальний стан підприємства тощо. За результатами аналізу виявлено ключові негативні причини, які впливають на діяльність ТОВ «Назва Підприємства», оцінку яких здійснено за 10-бальною шкалою (рис. 3.1).

В умовах жорсткої конкурентної боротьби, стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та нестабільності зовнішнього середовища суттєво ускладнюються процеси управління підприємством. Унаслідок цього змінюються технології та інструменти, за допомогою яких господарюючий суб'єкт може оцінювати поточний стан і розробляти дієві стратегії майбутнього розвитку. Одним із найважливіших таких інструментів є вибір методів оцінки ефективності, використання яких дають змогу провести оцінювання ефективності результатів не лише діяльності підприємства, а й умов для її здійснення, необхідних для стабільного розвитку підприємства.

Адже успішне функціонування підприємства в значній мірі визначається тим, наскільки доцільно та результативно використовується в конкретних умовах ресурсне забезпечення.

1. Розбіжність центрів впливу з розподілом бюджетних коштів;6
2. Часта змінна законодавчої бази
3. Відсутність стабільної податкової політики
4. Недовіра бізнесу до влади та її органів
5. Системні кризи світової фінансової системи
6. Інфляційні ризики і відсутність шляхів їх подолання
7. Висока облікова ставка НБУ, надмірні ставки кредитування бізнесу
8. Наднизький платоспроможний попит внутрішнього ринку
9. Висока залежність економіки країни від кредитів міжнародних фінансових організацій і фондів
10. Неконтрольоване зростання цін на товари і послуги монополій (сировина, енергоресурси)
11. Втрата Україною лідируючих позицій у передових напрямках технології виробництва сільськогосподарської продукції
12. Відсутність належної технологічної бази: значний знос активної частини основних фондів
13. Відсутність триєдиного зв'язку «наука – технологія – виробництво»
14. Незначний рівень упровадження нових технологій та диверсифікації виробництва
15. Скорочення виробництва техніки для аграрного виробництва
16. Зменшення чисельності висококваліфікованих спеціалістів
17. Скорочення чисельності працездатного населення
18. Недооцінка ролі сільськогосподарських підприємств як основи економічної та соціальної захищеності країни
19. Зниження привабливості праці на підприємствах
20. Відсутня чітко виражена орієнтація на якість як основу конкурентоспроможності
21. Значний розрив між рівнем заробітної плати і рівнем потреб співробітників

Рис. 3.1. Ключові негативні фактори впливу на управління виробничим потенціалом ТОВ «Назва Підприємства»

Щоб забезпечити ефективне управління виробничим потенціалом необхідне економне використання матеріальних ресурсів, а також своєчасне

їх постачання на підприємство, слід: проводити оцінку реальності планів матеріально-технічного постачання, ступінь їх впливу на обсяг виробництва продукції; оцінювати рівень ефективності використання матеріальних ресурсів.

Для визначення підходів до матеріально-технічного забезпечення підприємства в умовах ефективного управління виробничим потенціалом проведено аналіз факторів зовнішнього середовища ТОВ «Назва Підприємства» (PEST-аналіз) (табл. 3.2). Оцінка факторів здійснювалась із використанням шкали відносної важливості від 6 (сильний позитивний вплив фактору) до -6 (сильний негативний вплив фактору); 0 (нейтральний вплив фактору).

Таблиця 3.2

Матриця PEST-аналізу ТОВ «Назва Підприємства» за 2020 рік

Правові та політичні фактори	Оцінка впливу	Економічні фактори	Оцінка впливу
інвестиційна непривабливість країни	-2	різкий стрибок цін на паливо	-4
політична нестабільність	-4	нестача оборотних коштів	-1
майбутні зміни в антимонопольному законодавстві	-1	втрата ринків збуту на сході і вихід на ринки заходу	-1
жорсткість українського законодавства в сфері сільського господарства (посилення контролю за якістю продукції)	-2	температура інфляції	-2
		поява нових конкурентів через відкриття економічного простору між Україною та ЄС	-3
Зниження державного регулювання як наслідок приватизації	+2	нестабільність цін на сировину на українському ринку	-2
посилення державного контролю за конкуренцією	+1	коливання валютних курсів	-1
політична асоціація з ЄС	+4		
політичний конфлікт з Росією і його тяжкі економічні наслідки	-5		
Загальний бал	-6	Загальний бал	-14
Технологічні і технічні фактори	Оцінка впливу	Соціальні фактори	Оцінка впливу
можливі простоти у технологічному процесі виробництва	-1	забруднення навколишнього середовища	-2
НТП, який дозволяє вивчати і удосконалювати конкурентні технології	+4	мотивація праці на підприємстві	+3
фінансування досліджень за рахунок інвестицій	+1	старіння нації (зменшення числа молоді)	-2
можливості контролю господарської діяльності	+5	наявність бази для підготовки та перекваліфікації кадрів	+3

патенти на обладнання для моніторингу якості продукції	+3	психологічний клімат у трудовому колективі	+4
--	----	--	----

Продовження табл. 3.2

1	2	3	4
невідповідна якість вітчизняної сировини, яка не задовольняє стандартам виробників продовольчої продукції	+2	нестабільність доходів населення	-2
розширення виробничих потужностей	+5	спостерігається тенденція наслідування західному стилю життя	+2
відсутність триєдиного зв'язку «наука – технологія – виробництво»	-2	соціальні умови на підприємстві	+3
впровадження енергозберігаючих та природоохоронних заходів	+2	низький життєвий рівень населення	-3
відповідність організації виробництва умовам ринкового середовища	-2		
Загальний бал	+15	Загальний бал	+6

Дані PEST-аналізу діяльності ТОВ «Назва Підприємства» фіксують, що негативний вплив на управління виробничим потенціалом підприємства мають переважно економічні фактори з високим ступенем впливу (-14), що зумовлюють порушення фінансової рівноваги підприємства та погіршення його ділової активності, проте, на противагу їм, значний позитивний вплив мають технологічні фактори, що зумовлюють конкурентоспроможність підприємства та перспективи подальшого розвитку.

Таким чином, у складних умовах сьогодення пріоритетним напрямом розвитку аграрних підприємств є розробка дієвої, ефективної та гнучкої підсистеми управління, у тому числі й однієї з основних – підсистеми управління матеріально-технічним забезпеченням.

На рис. 3.2 зображено вплив основних факторів на матеріально-технічного забезпечення товариства «Назва Підприємства». Слід відмітити, що на формування матеріально-технічного забезпечення ТОВ «Назва Підприємства» вагомий позитивний вплив мають технологічні фактори, так як товариство має потужності для стійкого розвитку, проте економічні фактори мають негативний вплив, адже частково залежать від зовнішніх факторів.

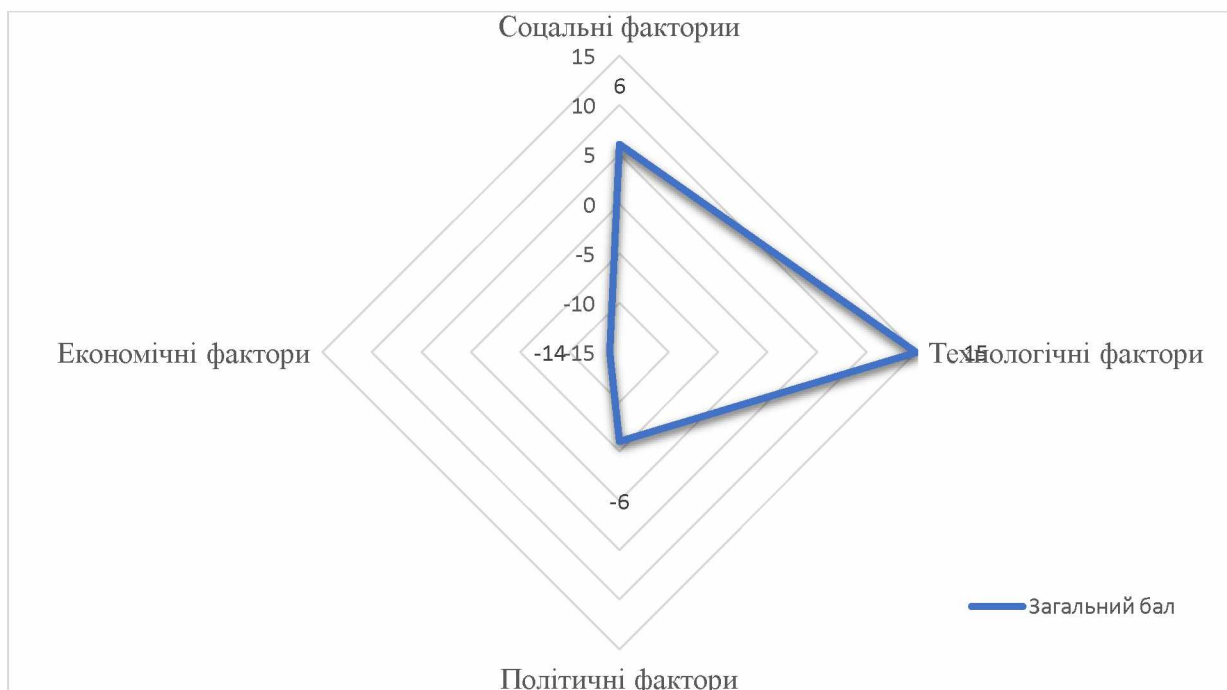

Рис. 3.2. Оцінка впливу основних факторів на управління виробничим потенціалом товариства «Назва Підприємства».

Таким чином, основними шляхами ефективного управління виробничим потенціалом підприємства є: розширення асортименту продукції рослинництва, оптимізація збутової діяльності, ефективності використання кормів, витрат та виходу продукції тваринництва та рослинництва; прогнозування оптимальної структури стада, виходу поголів'я, оптимальних раціонів годівлі, витрат виробництва та виходу продукції; контроль і аналіз досягнутих результатів, а також оптимізація управлінських рішень, контроль за поліпшенням якості і використанням землі; матеріальне стимулювання працівників.

3.2. Шляхи удосконалення управління виробничим потенціалом на основі використання ресурсозберігаючих технологій

В умовах жорсткої конкурентної боротьби, стрімкого розвитку науково-технічного прогресу та нестабільності зовнішнього середовища суттєво

ускладнюються процеси управління підприємством. Унаслідок цього змінюються технології та інструменти, за допомогою яких господарюючий суб'єкт може оцінювати поточний стан і розробляти дієві стратегії майбутнього розвитку. Одним із найважливіших таких інструментів є вибір методів оцінки ефективності, використання яких дають змогу провести оцінювання ефективності результатів не лише діяльності підприємства, а й умов для її здійснення, необхідних для стабільного розвитку підприємства.

Адже успішне функціонування підприємства в значній мірі визначається тим, наскільки доцільно та результативно використовується в конкретних умовах виробничий потенціал підприємства та управління ним.

Отже, важливою умовою розвитку економіки країни є суттєве підвищення ефективності використання ресурсного забезпечення сільського господарства – галузі, яка по суті є основою формування фонду споживання. Для успішного вирішення цієї проблеми необхідно методологічно й методично правильно визначити склад і структуру ресурсного забезпечення. Щоб забезпечити економне використання матеріальних ресурсів, а також своєчасне їх постачання на підприємство, слід: проводити оцінку реальності планів матеріально-технічного постачання, ступінь їх впливу на обсяг виробництва продукції; оцінювати рівень ефективності використання матеріальних ресурсів; виявляти внутрішньовиробничі резерви економії матеріальних ресурсів, розробляти і системно впроваджувати конкретні заходи щодо їх використання.

Зокрема переважна більшість сільськогосподарських підприємств спеціалізується на виробництві рослинницької продукції, орієнтуючись на ринкову кон'юнктуру, нехтуючи при цьому нормами раціонального землекористування. Відтак у недалекій перспективі, розвиток галузі рослинництва буде можливий на основі забезпечення реалізації заходів із збереження та підвищення родючості ґрунту.

Проведений аналіз діяльності ТОВ «Назва Підприємства» дозволяє порекомендувати технології зменшення механічного впливу на ґрунт що

сприятиме відродження природної родючості ґрунту, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, зменшення таким чином виробничих витрат підприємства.

Зазначена нами система обробітку ґрунту носить назву no-till та являє собою технологію зберігання чого землеробства, яка виключає будь-який обробіток ґрунту та залишення решток рослин на поверхні ґрунту.

Таким чином, no-till технологія обробітку ґрунту стане в підприємстві основною складовою частиною ґрунтозахисного землеробства, яка спроможна призупинити деградацію ґрунтів, зумовлену надто інтенсивним та виснажливим обробітком ґрунту.

Слід зазначити, що в системі обробітку ґрунту за no-till технологією основна увага приділяється формуванню раціональних сівозмін, враховуючи при цьому стратегію розвитку конкретного сільськогосподарського підприємства. Так сівозміна, яка ґрунтується на принципах no-till, передбачає послідовне чергування дводольних та однодольних сільськогосподарських культур із відмінним типом кореневої системи, яка забезпечує ефективний контроль фітосанітарного стану посівів сільськогосподарських культур (табл 3.3).

Таблиця 3.3

Рекомендована сівозмін в ТОВ «Назва Підприємства» на 2022 рік

№ поля	Сільськогосподарські культури
1	Горох (озимий ріпак)
2	Озимий ячмінь (озима пшениця)
3	Соняшник
4	Озимий ячмінь (ярий ячмінь)
5	Соя
6	Кукурудза на зерно
7	Соя
8	Озимий ячмінь або пшениця (ярий ячмінь)

Джерело: інтернет-ресурс: <http://agro-business.com.ua/2010-06-11-07-03-13/55--notill.html>

ТОВ «Назва Підприємства» – це сучасне агропромислове підприємство, яке є багатогранним та багатофункціональним. Підприємство потребує постійного розвитку та адаптації у зовнішньому середовищі. Кожна грань із системи функціонування повинна працювати взаємозлагоджено та на достатньому рівні з іншими у цьому комплексі.

Впровадження розробок у виробництво або перетворення новацій в інновації здійснюється за ініціативою суб'єктів підприємницької діяльності з метою досягнення комерційних вигод, перш за все максимізацію прибутку (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Ефективність вирощування кукурудзи на зерно за традиційною та ресурсозберігаючою технологіями в ТОВ «Назва Підприємства» на 2022р

Показники	Технології	
	традиційна	ресурсозберігаюча
Урожайність, ц/га	56,4	68,7
Приріст врожайності, ц/га		12,3
Вартість валової продукції, грн/га	5795	6648
Додаткова вартість валової продукції, грн/га		
Витрати на 1 га, грн	14297	15004,1
Додаткові витрати на 1 га, грн		160,5
Затрати праці на 1ц зерна, люд.год.	0,4	0,36
Собівартість 1 ц, грн	253,5	218,4
Прибуток з 1 га, грн	26378,7	34299,3
Рівень рентабельності, %	184,3	228,6
Окупність додаткових витрат, грн		3,6
Річний економічний ефект, грн.га		7290,6

Дані таблиці свідчать про високу окупність витрат, які спостерігаються за використання ресурсозберігаючої технології (система обробітку Ноутил) порівняно із традиційною технологією. Незважаючи на додаткові витрати, зростання врожайності забезпечило прибуток з 1 га в 7290,6 грн. Результати досліджень свідчать про вищу економічну ефективність застосування ресурсозберігаючої технології, хоч витрати на 1 га були більшими на 160,5

грн, рівень рентабельності становив 228,6% проти 184,5% на традиційній технології.

На основі математичної моделі для ТОВ «Назва Підприємства» розроблена економіко-математична задача. В результаті вирішення задачі був визначений план, який оптимізує процес сільськогосподарського виробництва ТОВ «Назва Підприємства» та забезпечує оптимальне використання виробничого потенціалу. Найбільш широке застосування в практиці економічних досліджень отримало стохастичне моделювання, що описуються показниками, між якими спостерігається стохастична залежність. Такого виду залежність проявляється у тому, що зміна однієї величини спричиняється зміною іншої. Вивчення стохастичного взаємозв'язку здійснюється проведенням кореляційно-регресійного аналізу, завданнями якого є побудова та аналіз економіко-математичної моделі рівняння регресії, що відображає залежність результативної ознаки від кількох факторних ознак і дає оцінку міри щільності зв'язку.

Основним завданням кореляційного аналізу є виявлення і оцінка тісноти зв'язку між результативним і факторними ознаками. Основним завданням регресійного аналізу є встановлення форми зв'язку (рівняння регресії), включаючи статистичну оцінку його параметрів.

Метод аналізу господарської діяльності полягає у системному, комплексному вивченні, вимірюванні та узагальненні впливу факторів на результати діяльності підприємства з метою знаходження шляхів підвищення її ефективності.

У багатьох випадках при дослідженні економічного становища підприємства на результативну ознаку впливає не один, а кілька факторів. Між факторами існують складні взаємозв'язки, тому їхній вплив на результативну ознаку є комплексним, а не просто сумою ізольованих впливів.

Багатофакторний кореляційно-регресійний аналіз дає змогу оцінити міру впливу на досліджуваній результативний показник кожного із введених

у модель факторів при фіксованому положенні на середньому рівні інших факторів.

З практичного досвіду відомо, що залежності такого виду можуть бути описані багатofакторною лінійною виробничою функцією типу:

$$\hat{Y} = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + \dots + a_nX_n. \quad (3.1)$$

Основна задача багатofакторної виробничої регресії – це дослідження впливу основних виробничих факторів на результат діяльності підприємства, тому в даному випадку на основі багатofакторної лінійної регресії дослідимо вплив фінансово-економічних показників на коефіцієнт автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району за останні п'ять років.

Розрахунки проводимо за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel та вбудованих статистичних, математичних функцій та масивів.

На початковому етапі дослідженні багатofакторної лінійної моделі проводимо перевірки мультиколінеарності за алгоритмом методу Фаррара-Глобера. Термін «мультиколінеарність» означає, що в багатofакторній регресійній моделі дві або більше незалежних змінних (факторів) пов'язані між собою лінійною залежністю або, іншими словами, мають високий ступінь кореляції. Оскільки $X_i^2_{\text{розр.}}(9,98) > X_i^2_{\text{кр.}}(7,81)$, можна зробити висновок, що загальна мультиколінеарність матриці факторів існує.

На наступному етапі дослідження розраховуємо парні коефіцієнти кореляції. Парні коефіцієнти кореляції вказують вплив окремих факторів на показник Y , тобто коефіцієнт автономії. Одержані залежності оцінюють за рівнем показників тісноти зв'язку. Якщо їх абсолютна величина менша 0,3 – зв'язок слабкий; коли вона в межах 0,3-0,7 – середній, якщо більше 0,7 – тісний і коли абсолютна величина дорівнює 1 – то це вказує на практично-функціональний зв'язок. Характеризуючи парні коефіцієнти кореляції, то можна простежити, що кожен із факторів суттєво впливає на коефіцієнт автономії:

- дебіторська заборгованість, коефіцієнт кореляції 0,58, що говорить про середній прямий зв'язок та незначний вплив цього фактора на показник;

- поточні зобов'язання і забезпечення, коефіцієнт кореляції дорівнює 0,71, що свідчить про тісний зв'язок та суттєвий вплив цього фактора на коефіцієнт автономії;

- чистий прибуток (збиток), коефіцієнт кореляції 0,94, також тісний зв'язок та найбільший вплив цього фактора на результативний показник.

Отже, аналізуючи парні коефіцієнти кореляції, визначено, що найменший вплив на коефіцієнт автономії справляє величина дебіторської заборгованості, коефіцієнт кореляції 0,58, тому саме цей фактор виключаємо із подальшого економетричного аналізу багаторфакторної регресійної моделі. Але, виключення цього фактора ґрунтується виключно на парних коефіцієнтах кореляції, адже дебіторська заборгованість – важливий фінансовий показник діяльності підприємства.

Перевіряємо мультиколінеарність, так як це негативне явище, і його потрібно позбутися. Отже, $X_i^2_{\text{розр.}}(0,73) < X_i^2_{\text{кр.}}(5,99)$, можна зробити висновок, що загальної мультиколінеарності матриці факторів не існує.

Подальший аналіз та прогнозування багаторфакторної лінійної регресії коефіцієнта автономії проводимо із двома факторами: поточні зобов'язання і забезпечення та чистий прибуток (збиток).

Далі проводимо розрахунки транспонованої матриці, добутку матриць, коефіцієнтів рівняння багаторфакторної виробничої функції для визначення теоретичного та прогнозного значень коефіцієнта автономії.

В результаті обчислень багаторфакторна виробнича лінійна регресія має вигляд:

$$Y_r = 0,38 + 0,0000002X_2 + 0,0000012X_3$$

Розглянемо більш детально статистичні коефіцієнти та параметри багаторфакторної виробничої функції. Враховуючи, те що параметри рівняння обчислюють способом найменших квадратів, то маємо $a_0 = 0,38$; $a_2 = 0,0000002$, $a_3 = 0,0000012$.

Кожний коефіцієнт рівняння вказує на ступінь впливу відповідного фактора на результативний показник при фіксованому положенні решти

факторів, тобто як зі зміною окремого фактора на одиницю змінюється результативний показник Вільний член рівняння множинної регресії $a_0=0,38$ економічного змісту не має.

Отже, із зростанням величини поточних зобов'язань і забезпечень на 1 тис. грн. коефіцієнт автономії зростає на 0,0000002 в.п., із збільшенням чистого прибутку на 1 тис. грн. результативний показник збільшиться на 0,0000012 в.п.

В результаті обробки даних отриманий загальний коефіцієнт детермінації 0,88. Загальний коефіцієнт детермінації говорить про тісний зв'язок між факторами (X_2, X_3) та показником Y , тобто поточними зобов'язаннями і забезпеченнями, чистим прибутком (збитком) та показником – коефіцієнтом автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району, а також, що варіація коефіцієнта автономії на 87,89 % зумовлюється досліджуваними факторами, введеними в кореляційну модель. Це означає, що вибрані фактори суттєво впливають на досліджуваний показник – коефіцієнт автономії.

З метою визначення якості розрахованої моделі, необхідно провести аналіз F-критерію Фішера. У даному випадку $F_{розр}=0,09$ та $F_{кр}=0,05$ оскільки $F_{розр}(0,09) > F_{таб}(0,05)$, то багатофакторну лінійну економетричну модель із надійністю $R=0,95$ можна вважати адекватною експериментальним даним і на підставі прийнятої моделі можна проводити економічний аналіз та прогнозування коефіцієнта автономії.

Наступний етап – аналіз коефіцієнта еластичності, що розраховується для кожного із факторів. Коефіцієнт еластичності показує на скільки відсотків зміниться показник, тобто коефіцієнт автономії, якщо фактор зміниться на 1%. Якщо поточні зобов'язання і забезпечення збільшаться на 1%, то коефіцієнт автономії збільшиться на 0,02% і при збільшенні чистого прибутку на 1% коефіцієнт автономії зросте на 0,04%.

Визначено прогнозне значення коефіцієнта автономії на 2021 рік 0,458 в.п., незначне на 0,033 в.п. збільшення у порівнянні з 2019 роком, за умови:

- незначного зростання поточних зобов'язань і забезпечень до 55442,50 тис. грн.;

- зростання чистого прибутку до 13810,80 тис. грн.

Слід зазначити, що визначення прогнозного значення цих факторів на 2021 рік проводилось за допомогою вбудованої статистичної функції ТЕНДЕНЦІЯ, але в умовах підприємства ці значення можуть бути іншими, зважаючи на зовнішні та внутрішні фактори впливу.

Слід відмітити, що розрахунок основних статистичних показників багатфакторної лінійної регресії коефіцієнта автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району можна проводити не тільки вручну, а із використанням вбудованих функцій Microsoft Excel та надбудови Аналіз даних. Порівнюючи ці розрахунки, можна зробити висновок, що на практиці доцільно використовувати саме ці засоби для дослідження економічних процесів на підприємстві.

Отже, проаналізувавши явище мультиколінеарності, парні коефіцієнти кореляції, коефіцієнт детермінації, значення F-критерію Фішера, коефіцієнти еластичності можна зробити висновок, що кожен фактор суттєво впливає на результативний показник – коефіцієнт автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району.

Графічно багатфакторну регресію $Y_t = 0,38 + 0,0000002X_2 + 0,0000012X_3$ представлено в додатку, де позначено фактичні, теоретичні та прогнозне значення коефіцієнта автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району, 2015-2019, 2021 рр.

На сьогодні ТОВ «Назва Підприємства» співпрацює лише з десятком покупцями продукції, що дуже ризиковано та не дозволяє підвищувати ціну, якщо підприємство розширюватиме ринок та коло покупців, то зможе в меншій мірі залежати від покупців.

Висновки до розділу 3.

1. Зазначено, що важливим є ефективна організація процесу залучення та використання у господарській діяльності всіх складових елементів виробничого потенціалу. При аналізі факторів, взято до уваги природно-кліматичні, екологічні, соціальні умови, ресурсне забезпечення, соціальний стан підприємства тощо. За результатами аналізу виявлено ключові негативні причини, які впливають на діяльність ТОВ «Назва Підприємства», оцінку яких здійснено за 10-бальною шкалою. Дані PEST-аналізу діяльності ТОВ «Назва Підприємства» фіксують, що негативний вплив на управління виробничим потенціалом підприємства мають переважно економічні фактори з високим ступенем впливу (-14), що зумовлюють порушення фінансової рівноваги підприємства та погіршення його ділової активності, проте, на противагу їм, значний позитивний вплив мають технологічні фактори, що зумовлюють конкурентоспроможність підприємства та перспективи подальшого розвитку.

2. Наголошено, що основними шляхами ефективного управління виробничим потенціалом підприємства є: розширення асортименту продукції рослинництва, оптимізація збутової діяльності, ефективності використання кормів, витрат та виходу продукції тваринництва та рослинництва; прогнозування оптимальної структури стада, виходу поголів'я, оптимальних раціонів годівлі, витрат виробництва та виходу продукції; контроль і аналіз досягнутих результатів, а також оптимізація управлінських рішень, контроль за поліпшенням якості і використанням землі; матеріальне стимулювання працівників.

3. Проведений аналіз діяльності ТОВ «Назва Підприємства» дозволяє порекомендувати технології зменшення механічного впливу на ґрунт що сприятиме відродження природної родючості ґрунту, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, зменшення таким чином виробничих витрат підприємства. Зазначена нами система обробітку ґрунту

носить назву no-till та являє собою технологію зберігання чого землеробства, яка виключає будь-який обробіток ґрунту та залишення решток рослин на поверхні ґрунту. Таким чином, no-till технологія обробітку ґрунту стане в підприємстві основною складовою частиною ґрунтозахисного землеробства, яка спроможна призупинити деградацію ґрунтів, зумовлену надто інтенсивним та виснажливим обробітком ґрунту.

4. Слід відмітити, що розрахунок основних статистичних показників багатовимірної лінійної регресії коефіцієнта автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району можна проводити не тільки вручну, а із використанням вбудованих функцій Microsoft Excel та надбудови Аналіз даних. Порівнюючи ці розрахунки, можна зробити висновок, що на практиці доцільно використовувати саме ці засоби для дослідження економічних процесів на підприємстві. Отже, проаналізувавши явище мультиколінеарності, парні коефіцієнти кореляції, коефіцієнт детермінації, значення F-критерію Фішера, коефіцієнти еластичності можна зробити висновок, що кожен фактор суттєво впливає на результативний показник – коефіцієнт автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району.

ВИСНОВКИ

1. Наголошено, що актуальність дослідження проблематики виробничого потенціалу пов'язана перш за все з його нерозривною єдністю всіх основних елементів виробничого процесу та внутрішньої структури господарюючого суб'єкта. Виробничий потенціал має здатність змінювати модель діяльності як своїх структурних елементів, так і підприємства в цілому з метою ефективного функціонування та подальшого розвитку.

2. Зазначено, що важливим елементом економічного потенціалу є «виробничий потенціал». Адже виробничий потенціал легше піддається кількісному та якісному оцінюванню, а також саме на нього здійснюється значний вплив при реалізації місії та стратегії підприємства. Без реалізації на підприємстві виробничого потенціалу, інші види потенціалу реалізовуватись не можуть.

3. Наголошено на тому, що виробничий потенціал являє собою систему, яка складається з елементів, що у процесі виготовлення продукції виконують певні функції, а тому виробничому потенціалу притаманні такі риси, як цілісність, складність, взаємозамінність, взаємозв'язок і взаємодія елементів, здатність складників до сприйняття досягнень НТП, гнучкість, кількісний вимір виробничих можливостей підприємства.

4. Запропоновано в складі виробничого потенціалу окремими елементами виділити енергетичну та екологічну складові, адже в умовах подорожчання енергоносіїв та збільшення енерговитратної складової в собівартості виробленої продукції постає проблема ефективного використання енергетичних ресурсів не тільки на рівні підприємства, але в країні в цілому. Екологічна складова має не менш важливе значення, адже в умовах глобального потепління та зміни клімату господарська діяльність підприємства має мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище.

5. Акцентовано увагу на важливості управління виробничим потенціалом підприємства в умовах сучасного ринкового середовища та

необхідності його своєчасного та достовірного оцінювання. Залежно від завдань, що постають перед управлінським апаратом, керівництво може обрати різні методи оцінки залежно від переваг і їх недоліків.

6. Аналіз майна товариства свідчать про наявність як позитивних так і негативних ознак і тенденцій у майновому стані підприємства за інформацією активу балансу. У звітному році порівняно з базовим вартість майна зменшилася на 5619 тис. грн, що свідчить про зниження виробничого потенціалу підприємства. Вартість необоротних активів знизилася на 743 тис. грн., а оборотні активи зменшилися на 4876 тис. грн.

7. Відмічено, що у звітному році порівняно з базовим вартість джерел формування капіталу знизилася на 5619 тис. грн. Проте власний капітал товариства збільшився на 5894 тис грн в 2020 році порівняно з тим самим періодом 2019 року. Збільшення власного капіталу зумовлене зростанням нерозподіленого прибутку підприємства на 5894 тис грн.

8. Наголошено на впливі факторів, які мали негативний вплив на виробничий потенціал підприємства: збільшення поточної заборгованості по короткострокових позиках банків на 3231 тис. грн; зростання заборгованості перед бюджетом по податкам і платежам на 1558 тис. грн; збільшення заборгованості по іншим поточним зобов'язанням на 646 тис. грн. залишається нерівновага між сумами поточної дебіторської та поточної кредиторської заборгованості. Відмічено, що шляхи зміцнення виробничого потенціалу підприємства пов'язані насамперед з удосконаленням управління насамперед кредиторською та дебіторською заборгованістю.

9. Аналіз динаміки показників ділової активності підприємства свідчать про наявність в основному негативних тенденцій щодо оцінювання оборотності активів і пасивів. Так, тривалість одного обороту активів збільшилася на 36 дні, оборотних активів – 55 днів, власного капіталу – 30 днів. Тривалість одного обороту запасів знизилася на 31 день, а поточної кредиторської заборгованості на 1 день, зниження даних показників слід віднести до позитивних змін функціонування підприємства.

10. Наголошено на низькому рівні фінансової стійкості підприємства за показниками структури джерел формування капіталу. Так, значення коефіцієнта фінансової автономії вказує на те, що на кінець звітнього року частка власного капіталу у валюті балансу становить 52,4 %. Це на 0,99 в. п. більше порівняно з базовим роком. Про незадовільний рівень забезпеченості підприємства власними оборотними коштами свідчать значення коефіцієнтів забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами та забезпеченості запасів власними оборотними коштами.

11. Зазначено, що виробничий потенціал підприємства починає формуватися з моменту створення самого підприємства. Власне формування виробничого потенціалу підприємства – це процес визначення накопичених ресурсів, їх структуризації та побудови організаційних форм ефективного використання. Факторами позитивної динаміки коефіцієнта стійкості економічного зростання стали реінвестування прибутку та незначне зростання коефіцієнта фінансової незалежності.

12. Зазначено, що важливим є ефективна організація процесу залучення та використання у господарській діяльності всіх складових елементів виробничого потенціалу. При аналізі факторів, взято до уваги природно-кліматичні, екологічні, соціальні умови, ресурсне забезпечення, соціальний стан підприємства тощо. За результатами аналізу виявлено ключові негативні причини, які впливають на діяльність ТОВ «Назва Підприємства», оцінку яких здійснено за 10-бальною шкалою. Дані PEST-аналізу діяльності ТОВ «Назва Підприємства» фіксують, що негативний вплив на управління виробничим потенціалом підприємства мають переважно економічні фактори з високим ступенем впливу (-14), що зумовлюють порушення фінансової рівноваги підприємства та погіршення його ділової активності, проте, на противагу їм, значний позитивний вплив мають технологічні фактори, що зумовлюють конкурентоспроможність підприємства та перспективи подальшого розвитку.

13. Наголошено, що основними шляхами ефективного управління виробничим потенціалом підприємства є: розширення асортименту продукції рослинництва, оптимізація збутової діяльності, ефективності використання кормів, витрат та виходу продукції тваринництва та рослинництва; прогнозування оптимальної структури стада, виходу поголів'я, оптимальних раціонів годівлі, витрат виробництва та виходу продукції; контроль і аналіз досягнутих результатів, а також оптимізація управлінських рішень, контроль за поліпшенням якості і використанням землі; матеріальне стимулювання працівників.

14. Проведений аналіз діяльності ТОВ «Назва Підприємства» дозволяє порекомендувати технології зменшення механічного впливу на ґрунт що сприятиме відродження природної родючості ґрунту, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, зменшення таким чином виробничих витрат підприємства. Зазначена нами система обробітку ґрунту носить назву no-till та являє собою технологію зберігаючого землеробства, яка виключає будь-який обробіток ґрунту та залишення решток рослин на поверхні ґрунту. Таким чином, no-till технологія обробітку ґрунту стане в підприємстві основною складовою частиною ґрунтозахисного землеробства, яка спроможна призупинити деградацію ґрунтів, зумовлену надто інтенсивним та виснажливим обробітком ґрунту.

15. Слід відмітити, що розрахунок основних статистичних показників багатofакторної лінійної регресії коефіцієнта автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району проводився із використанням вбудованих функції Microsoft Excel та надбудови Аналіз даних. Отже, проаналізувавши явище мультиколінеарності, парні коефіцієнти кореляції, коефіцієнт детермінації, значення F-критерію Фішера, коефіцієнти еластичності можна зробити висновок, що кожен фактор суттєво впливає на результативний показник – коефіцієнт автономії ТОВ «Назва Підприємства» Миргородського району.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : [навч. посіб.] / Н. С. Краснокутська. Х. : ХДУХТ, 2005. 287 с
2. Арєф'єва О.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 7(85) С. 71–76.
3. Петухов Г.Б. Методологические основы внешнего проектирования целенаправленных процессов и целеустремленных систем / Г.Б. Петухов, В.И. Якунин. М.: АСТ, 2006. 504 с.
4. Гаєвська Л.М., Чернова О.В. Виробничий потенціал – основа розвитку підприємства. *ВІСНИК ЖДТУ*. 2011. № 1 (55). С. 184–185.
5. Кіреєва О. Краудсорсинг як інноваційний інструмент участі громадськості в публічному управлінні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2016. Вип. 3 (30). С. 72–78.
6. О.В. Вараксіна, С.В. Яблунівський. Управління виробничим потенціалом підприємства як функція менеджменту. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 17 листопада 2021 р. Полтава : ПДАА, 2021. С. 293 – 294.
7. Захаренко М. М. Теоретичні засади управління виробничим потенціалом підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 23. С. 59–65.
8. Дикань В. В. Теоретичні основи розвитку виробничого потенціалу вітчизняних підприємств машинобудування. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2015. Вип.2. С. 72-85.
9. Дацій Н. В. Принципи формування та нарощення виробничого потенціалу регіону. *Економіка та держава*. 2010. № 11. С. 103
10. Друкер П. Эффективное управление. Экономические задачи и оптимальные решения / П. Друкер ; пер. с англ. М. Котельниковой. М. : ФАИР- ПРЕСС, 2006. 288 с.

11. Ивахник Д. Е. Оптимизация производственной программы предприятия в условиях рыночных отношений . *Маркетинг в России и за рубежом*. 1999. № 1. С. 8–11.
12. Иванов В. Б. Потенціал підприємства / В. Б. Иванов, О. М. Кохась, С. М. Хмелевський. К. : Кондор, 2009. 300 с.
13. Коновал В. В. Методичні підходи до оцінки ефективності використання виробничого потенціалу промислових підприємств. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2011. Вип. II (42). Т. 1. Ч. II. С. 325–331.
14. Пригара О. Інноваційна політика підприємства: сучасні виклики та перспективи. *Маркетинг в Україні*. 2012. № 6. С. 41–45.
15. Плікус І. Й. Потенціал підприємства, його оцінка й трансформація: економічна та бухгалтерська інтерпретація. *Фінанси України*. 2012. № 4. С. 91–105.
16. Гринчуцький В. І., Карапетян Е. Т., Погріщук Б. В. Економіка підприємства: Навчальний посібник. / В.І. Гринчуцький, Е.Т. Карапетян, Б.В. Погріщук . К.: Центр учбової літератури, 2010. 304 с.
17. Иванов В. Б. Потенціал підприємства / В. Б. Иванов, О. М. Кохась, С. М. Хмелевський. К. : Кондор, 2009. 300 с
18. Стец І.І. Потенціал і розвиток підприємства : навчальний посібник / І.І. Стец. Тернопіль: Економічна думка, 2010. 674 с.
19. Збарський В. К. Розвиток виробничого потенціалу малих аграрних формувань Черкащини. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 1. С. 15-20.
20. Амбросов В.Я., Маренич Т. Г. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій. *Економіка АПК*. № 6. 2007. С. 14–29.
21. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. Вид. 2–ге, доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
22. Бурковський І.Д., Кареба М. І. Шляхи поліпшення технічного оснащення аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2010. № 4. С. 92–96.

23. Вараксіна О.В., Яблунівський С.В. Управління виробничим потенціалом – важливий інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-32-47.

24. Вараксіна О.В., Яблунівський С.В. Управління виробничим потенціалом підприємства як функція менеджменту. *Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки* : матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 17 листопада 2021 р. Полтава : ПДАА, 2021. С. 293 – 294.

25. Величко Т. Г. Розвиток матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)» Сімферополь, 2009. 21 с.

26. Пятуніна С. С. Вдосконалення матеріально-технічного забезпечення підприємств харчової промисловості. *Збірник наукових праць : Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*, вип. 31. Київ : НАУ, 2011. 222 с.

27. Економіка і організація аграрного сервісу / Мосіюк П. О., Крисальний О. В., Сердюк В. А., Мельник С. І. та ін. За ред. П. О. Мосіюка. Київ : ІАЕ УААН, 2001. 345 с.

28. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств. Київ : КНЕУ, 2005. 292 с.

29. Економіка підприємств: підручник / Горбонос Ф. В., Черевко Г. В., Павленчик Н. Ф., Павленчик А. О. Київ : Знання, 2010. 463 с.

30. Науменко І. Вдосконалення методичних підходів до оцінки стану та ефективності функціонування системи агропромислового виробництва. *Аграрна економіка*. 2013. Т. 6, № 3–4. С. 80–88.

31. Ефективність використання матеріально-технічної бази сільського господарства Харківської області. Інноваційно-технологічні аспекти формування сучасного конкурентоспроможного АПК України : кол.

- монографія / За ред. Ю.О. Нестерчук. Умань : Візаві, 2014. Ч. 1. С. 243–250.
32. Науменко І.В., Науменко А. О. Оцінка сучасного стану забезпеченості сільськогосподарських підприємств Харківської області матеріально-технічними ресурсами. *Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва*. 2013. № 6. С. 139–145.
33. Экономические и социальные проблемы АПК. Производственные ресурсы: оценка и эффективность ; т. 1 / под ред. И.И. Лукинова. Київ : Наук. думка, 1985. 318 с.
34. Ефективність використання основних засобів виробництва і технічного обслуговування сільськогосподарських підприємств /Бурковський І. Д., Лагодієнко В. В., Червен І. І., Шебаніна О. В. Миколаїв : МДАУ, 2005. 198 с.
35. Линдерс М.Р., Фирон Х.Е. Управление снабжением и запасами: логистика. 11-е изд. С.Петербург : Полигон, 1999. 768с.
36. Макаренко П.М., Чіп Л. О. Показники оцінки економічної стійкості аграрних підприємств. *АгроСвіт*. 2008. № 24. С. 34–37.
37. Перебийніс В.І., Житник Т. П. Управління використанням трудових ресурсів на підприємствах : моногр. Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2008. – 331 с.
38. Топіха І.Н. Формування ефективного використання земельних ресурсів південного регіону України. *Зб. наук. праць Луганського національного аграрного університету*. 2002. Вип. 14 (26), Т. 1. С. 62–66.
39. Федун І.Л. Ефективність інвестицій в інновації агропромислового виробництва: методологічний вимір. *Економічна думка*, 2013. Том 14. № 3. С. 217–224.
40. Агеєва І.В. Матеріально-технічне забезпечення фермерських господарств. *Університетські наукові записки*. 2013. № 2. С. 165–170.
41. Аграрна реформа в Україні / Гайдуцький П. І., Саблук П. Т. Лупенко Ю. О. та ін.; за ред. П. І. Гайдуцького. Київ : ННЦ ІАЕ, 2005. 398 с.
42. Білецький В.Г. Резерви підвищення ефективності капітальних вкладень в умовах поглиблення спеціалізації і концентрації

сільськогосподарського виробництва. *Вісн. с.-г. науки*. 1981. № 9. С. 63–66.

43. Бугуцький О.А. Ефективність виробництва сільськогосподарської продукції. *Економіка АПК*. 1998. № 83. С. 45–51.

44. Відтворення основного капіталу та основні напрями інвестиційних процесів в АПК / відп. ред. В.М. Трегобчук. Київ : Ін-т економіки НАН України, 2005. 267 с.

45. Дацій О.І. Методичні основи дослідження інноваційного розвитку галузей сільського господарства. *Економіка АПК*. 2008. № 14. С. 15–18.

46. Єременко І.Ф. Комплексна система управління інноваційними процесами. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 6 (48). С. 95–99.

47. Льошенко В.О. Організація і удосконалення ринку матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук : спец. 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК”. Дніпропетровськ, 2004. 20 с.

48. Саблук П.Т. Формування виробничого потенціалу та ринку засобів виробництва. Київ : ННЦ ІАЕ, 2000. 264 с.

49. Науменко І.В. Організаційні чинники реалізації сільськогосподарської техніки. *Механізація та електрифікація сільського господарства : міжвідомчий тематич. наук. зб.* Глеваха : ННЦІМЕСГ, 2013. Вип. 98, т. 2. С. 469–473.

50. Підлісецький Г.М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства. *Економіка України*. 2008. № 11. С. 81–87.

51. Левченко О.М. Транснаціональні корпорації в контексті озвитку агропромислової інтеграції. *Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету «Наука й економіка»*. 2013. №3 (31). С. 187-191.

52. Березівський П. С. Особа П. Н. Напрями інтенсифікації розвитку сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2009. № 6(174). С. 18–25.

53. Артиш В.І. Особливості органічного агровиробництва в концепції сталого розвитку АПК України. *Економіка АПК*. 2012. № 7. С. 19–23.

54. Вітвіцький В.В. Нормативна продуктивність – основа раціонального використання ресурсів. *Актуальні проблеми економіки*. 2004. № 9. С. 43–50.
55. Головка А. Державна політика в тваринництві України (можливі напрями). *Тваринництво України*. 2008. № 9. С. 2–5.
56. Добіжа Н.В. Відтворення матеріально-технічної бази як основа зростання сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2008. № 4. С. 78–83.
57. Жарков Ю.В. Формування системи механізмів управління інноваційним процесом в АПК регіону. *Економіка АПК*. 2003. № 8. С. 57–63.
58. Іванишин В.В. Організаційно-економічні засади відтворення і ефективного використання технічного потенціалу аграрного виробництва : моногр. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 350 с.
59. Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком : моногр. / за заг. ред. О. А. Біловодської. Суми : Університетська книга, 2012. 432 с.
60. Лозинська Т.М. Інтенсивні фактори економічного зростання в аграрній сфері України: питання методології. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Вип. 2. Т.2. [Економічні науки]. Полтава : ПДАА, 2011. С. 130-136.
61. Деревець І.С. Деякі аспекти матеріально-технічного та інженерного забезпечення АПК України. *Економіка АПК*. 2006. № 3. С. 12– 16.
62. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. Л.І. Федулової. Київ : Основа, 2005. 552 с.
63. Малік М.Й. Реформування власності і реструктуризація підприємств АПК. *Економіка АПК*. 2007. № 11. С. 9–13.
64. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства : підруч. Київ : Вища школа, 1998. 415 с.
65. Науменко И.В. Материально-техническое обеспечение сельскохозяйственных предприятий. *Актуальные вопросы совершенствования технологии производства и переработки продукции*

сельского хозяйства : материалы междунар. науч.-практ. конф. Йошкар-Ола. 2014. Вып. XVI. С. 120–121.

66. Науменко І.В. Державне регулювання технічного оновлення аграрних підприємств. *АгроІнКом*. 2013. № 7–9. С. 40–43.

67. Никифоров А.Є. Інноваційна діяльність теорія та практика державного управління : моногр. Київ : КНЕУ, 2010. 420 с.

68. Олійник О.В. Сучасна амортизаційна політика та шляхи її вдосконалення. *Наукові праці Луганського національного аграр. ун-ту*. 2004. № 37(49). С. 369–373.

69. Особа Н.П. Інтенсифікація виробництва в сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук : спец. «Економіка та управління підприємствами» . Львів, 2008. 20 с.

70. Остапенко Т.М. Формування матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами”. Луганськ, 2008. 20 с.

71. Вараксіна О.В., Касьян О.О., Шевченко В.Б. Теоретичні підходи до матеріально-технічного забезпечення підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. № 24.

72. Касьян О., Ільїн С. Ресурсне забезпечення підприємства – основа конкурентоспроможності. *Ринкова економіка. X Міжнародн. наук. студ. конфер.* 18-19 березня 2021 р. с. 54 – 56.

73. Остропольська С.В. Розвиток соціальної складової інноваційних процесів як чинник соціально–економічного зростання економіки України. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 2(56). С. 127–136.

74. Вараксіна О. В. Дослідження стану розвитку аграрного сектору як важливого в стратегічному плані сектора національної економіки. *Науковий журнал "Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління"*, 2019. N 5. Том 30 (69).

75. Перебийніс В. І., Федірець О. В. Енергетичний фактор забезпечення

конкурентоспроможності продукції : моногр. Полтава : ПУЕТ, 2012. 190 с.

76. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2011 № 180 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансування заходів із захисту, відтворення та підвищення родючості ґрунтів» (зі змінами та доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/180-2011-п> (дата звернення: 10.04.2021).

77. Россоха В.В Технологічний розвиток агропромислового виробництва. Київ : ННЦ ІАЕ, 2009. 103 с.

78. Саблук П.Т. Структурно-інноваційні зрушення в аграрному секторі України як фактор його соціально-економічного зростання. *Економіка АПК*. 2004. № 6. С. 3–9.

79. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.

80. Тихонов О.В. Організація ринку матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. URL : www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe? (дата звернення: 09.04.2021).

81. Вараксіна О. В. Окремі питання конкурентоспроможності аграрного сектору національної економіки. *Науковий економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2019. № 4. – Київ. – С. 20-24..

82. Ульянченко О.В. Формування та використання ресурсного потенціалу в аграрній сфері : моногр. Харків : ХНАУ, 2006. 357 с.

83. Шибаніна О.В., Возненко В. А. Формування ресурсного потенціалу аграрних підприємств в умовах сталого розвитку регіону. URL : irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21CO (дата звернення: 03.04.2021).

84. Щекович О.С. Стратегія економічного розвитку в контексті державного регулювання аграрної сфери . *Агроінком*. 2012. №7-9. С. 36-40.

85. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу : підручн. Київ : КНЕУ, 2001. 382 с.

ДОДАТКИ